

FELSŐTÁRKÁNY

KÖZÖSSÉGI ÉLETÉNEK TÖRTÉNETE

(A közösségi tevékenység történeti feltárása a helyi civil társadalom bevonásával.)

TOP-5.3.1-16-HE1-2017-00015 kódszámú

„A helyi identitás és kohézió erősítése” című pályázati konstrukcióban megvalósított pályázathoz

SZÉCHENYI 2020

MAGYARORSZÁG
KORMÁNYA

Európai Unió
Európai Szociális
Alap

BEFEKTETÉS A JÖVŐBE

Tartalomjegyzék

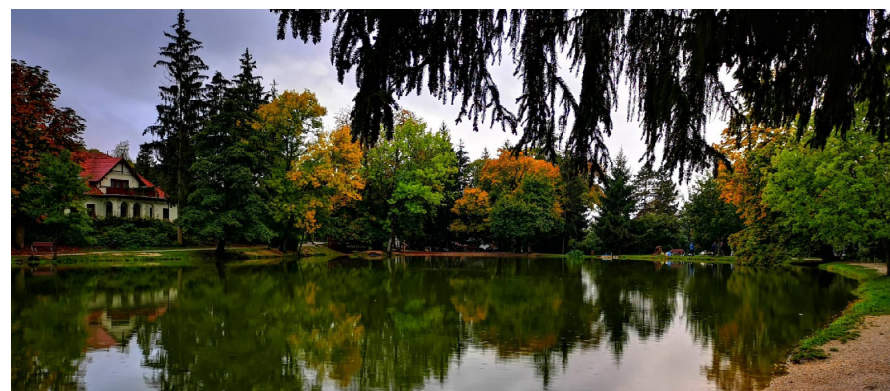
1. A település elnevezése	1
2. Elhelyezkedése	2
3. Népessége	2
4. Mezőgazdasághoz köthető közösségi élet és népszokások	4
5. Az egyházak története Felsőtárkányban	9
Római katolikus egyház	9
Református egyház	11
6. Az iskola.	12
7. A zeneiskola	17
8. Óvoda	18
9. Művelődési ház	19
10. Társadalmi ünnepek	21
11. Civil szervezetek	23
Felsőtárkányi Hagyományőrző Néptáncgyűttes	23
Felsőtárkányi Hagyományőrző Közalapítvány.	27
A Felsőtárkányi Fúvószenekar	28
Színjátszócsoport	29
Rozmaring népdalkör	32
Nyugdíjasklub	32
Felsőtárkányi Helyi Értéktár	33
12. Sport	33
Levente Egyesület	33
Agria Shotokan Karate Egyesület	36
13. A tánc mint közösségépítő tevékenység	38
ÖSSZEGRÖGÖS	40

1. A település elnevezése

Felsőtárkány neve először egy 1261-ből származó oklevélben olvasható Oltarkan néven. A név török-bolgár eredetű, annyit jelent, mint 'alkirály' vagy 'nemes ember'. 1317-ben a neve Tarkan. 1332-ben az oklevelekben Trachagn, Targan, Tarkan olvasható, de elnevezése az idők során többször változott: Alsotharkan (1494), Tharkan, Tarkany (1549), 1606-ban Alsótárkány (1606). 1694-ben az elpusztult Felsőtárkány nevét vette fel. 1773-ban az elnevezése Felső Tárkány, 1796-ban Tárkány, F(első) Tárkány; 1808-ban Felső-Tárkány, 1828-ban Felső Tárkány, 1851- ben, 1863-ban, 1873-ban, 1880-ban, 1882-ben, 1888-ban, 1890-ben és 1900-ban: Felső-Tárkány. 1902-től Felsőtárkány a község neve.

A település neve az ótörök Tarqan 'főember, magas méltóság viselője, alkirály' szóból ered. Az avar kor kései szakaszára vonatkozó frank források az országrészek élén álló vezérek török eredetű címeit ránk hagyták: a Dunántúlon élt a tudun, a Tisza mentén a tark-

han. E méltóságnévvel közös eredetűek a mai Tárkány helységeink elnevezései. Más feltevés szerint a törököktől átvett Tárkány a kereszténység felvétele előtt a vasverőket, kovácsokat jelölte, s a Tárkány helynév ily módon a Kovácsi helynévvel egyenértékű. Ismét más koncepció szerint a tárkány kabar törzsnév volt. Váczy Péter történész szerint egy ősi kocsifajta neve a targán, amelynek megfelelője a mongolban a tárgän, s a régi targan elkorcsosult változata a targonca szavunk. A település helye a történeti források szerint azonos a középkori Altárkány helyével. Altárkány szomszédos települése, Felsőtárkány 1526-ban elpusztult, amelynek helyére csak a Kastély földrajzi név utal, ahol a 16. század elején Estei Hippolit egri püspök kastélya állhatott. Felsőtárkány egykori területe napjainkra újra beépült, s mint a tó körül kialakult kis kertváros, Felsőtárkány része. A falu ősi központját földrajzi nevekkkel határozták meg, s osztották részekre, amelyeknek egy részét jelenleg is használják.

2. Elhelyezkedése

A Bükk hegység láncolata szinte koszorúként fogja körül a községet. Felsőtárkány külterülete 90%-ban erdőség, ahol a száraz cserestölgyesektől a bükkösökig minden társulás megtalálható. Területének nagy része a Bükki Nemzeti Parkhoz tartozik, amely növényfajokban rendkívül gazdag. A Vár-hegyről láthatók a sztyep-prétek s a pusztafüves lejtők. Az erdő jellemző fái: a tölgy, a gyertyán, a juhar s néhol a magas kőris. A lejtőkön található cserjék: a húsos som, a mogoró, a fagyal és a galagonya. Aljnövényzete általában a mészkerü-

3. Népessége

A község lakóiról több évszázadon keresztül nem maradtak fenn adatok. A népesedésre vonatkozó forrásaink

lő tölgyesekre jellemző. Jellemző növények: a barázdás csenkesz, vékonycsenkesz, kunkorgó árvalányhaj, prémes gyöngyperje, sima komócsin. Tavasztól késő ősziig változatos virágok nyílnak: leánykőöröcsin, törpenőszírom, magyar szegfű, fehérvarjúháj. Májusban nyílik a település különlegessége, a boldogasszony papucsja, mely a község címerében is látható. Számos védett állat (borz, vadmacska) és növény honos itt. Nagyvadban gazdag területein tartalmas erdő- és vadgazdálkodás folyik.

hat darab dézsmajegyzék, illetve összeírás a 16–17. századból és egy jobbágynévsor a 18. századból. A kö-

zékori, Felsőtárkánynak nevezett falurész jobbágyneveit nem ismerjük, csak annyit tudunk, hogy a falut 20 jobbágycsalád lakta.

Eger vára 1552-es ostroma idején a falu nagyon nehéz időket élt át, de a lakosság életrelvőségét bizonyítja, hogy 1558-ban már újra 10 jobbágy és 11 zsellér lakott a településen, nevüket viszont az urbárium nem tüntette fel. Hosszú és feltehetően teljes névsorok maradtak fenn az 1576., 1582., 1631. és az 1678. évi jobbágynévjegyzékekben. A fenti, rendkívül gazdag forrásanyag lehetővé teszi azt, hogy hitelt érdemlő megállapításokat tegyünk a település középkori népének megmaradásáról és újkori továbbéléséről. E vizsgálatot azonban nehezíti, hogy a falu a Bükk hegység szélén, részben azzal körülvéve fekszik. A néphagyomány történeti emlékezetében úgy szerepel, hogy a nép a török elől az erdőségben és a Bükk hegység sziklaüregeiben keresett menedéket, így lehetőségük volt rá, hogy az összeírások elől és az adózás alól mentesítsék magukat. Az 1549. évi jobbágynévsor a már említett öt háztartással minden bizonnyal nem teljes, amikor is az előző, 1548. évben még 33, a következő (1558) évi 21 lakost említ, az 1576. évi pedig 22 jobbágyot sorolt fel. A legnagyobb népességlétszámot 1582-ben regisztrálták, amikor 46 háztartás volt a községben. A középkori és az újkori népesség közötti leszármazásból létrejövő kapcsolatot jellemzi, hogy az 1720. évi összeírás 18 család nevéből mindössze egy volt az új, a többről tudjuk, hogy itt éltek a 16. és a 17. században.

Voltak azonban olyan jobbágyok is, akik ez alkalommal is kivonták magukat az összeírás alól, de a későbbiek során előkerültek. A népesség folyamatoságának megállapítására célszerű alapul venni a 18. század utolsó összeírását, és ehhez viszonyítani az egyes famíliák tárkányi voltának kezdő idejét. 1799-ben a népesség legrégebbi családjai voltak: Farkas, Csohán (Csuhányi, Csohány), Rozsnaki, Somodi, Bakondi, Erdélyi, Hegyi, Holló, Kakuk. Ezt a folyamatosságot növelték még a 17. század során felbukkanó olyan családok is, mint a Bóta, a Bene és a Fekete. Az eddigiek alapján lehet összegezni azt, hogy 1799-ben a település 106 családjából 84 itt élt a 16–17. század óta, s a 18. században pedig 27 család települt Felsőtárkányba. Az 1548. év Koros (ma Korózs) család neve Karos formában is olvasható, de már hiányzik 1678-ban. Felnémeten később újra jelentkezik ez a név Korózs alakban, ahol is a falu egyik törzsökös családjának számít a mai napig.

A tárkányi lakosság etnikai arculata teljesen kialakult a 18. század elejére, s a lakosság összetételében a nem magyar etnikumok részvétele jelentéktelen. A 18–19. század fordulóján a falu lakosságának 79,2%-a már a 16–17. században itt élő családok leszármazottja volt. A jobbágynevek vizsgálata azt bizonyítja, hogy közöttük egyre több a törzsökös család. Ezek aránya a teljes jobbágynépességhez viszonyítva összesen 89% volt. Magyarországon az első hivatalos népszámlálást 1785-ben tartották II. József császár és király rendeletére.

Ezt követően időnként, majd 1869-től tízévenként került sor a népesség számának megállapítására.

Cigányság Felsőtárkányban a cigányokra vonatkozó első adat 1839-ből származik. A halotti anyakönyv szerint ebben az évben hunyt el Csóka György, 1840-ben Kóczi Sára, Csóka Antalné, 1849-ben Csóka Károly, 1850-ben pe-

dig Csóka Ernő. A rendelkezésünkre álló források hosszú ideig nem közölték a helyi roma lakosság létszámát. 1970-ben a számuk 275 fő, 1980-ban 274 fő volt. Az 1985. áprilisi felmérés szerint a községben mintegy 306 fő roma élt, amely a lakosság 10%-a. A családok száma 79, az általános iskolás cigány gyerekek száma 54 fő volt.

4. Mezőgazdasághoz köthető közösségi élet és népszokások

Felsőtárkányban a mezőgazdasági munkákhoz számos hiedelem és hagyomány kötődött, amelyet a lakosság messzemenőig figyelembe vett. A falu földművesei a szántást általában hétfőn kezdték el, mert a hagyomány szerint nem lehetett pénteken, mert akkor a megtermelt búza megromlik. Ezen kívül az alábbiakra is figyeltek: a szántásnál tekintettel voltak a földművesek a holdállásra. Ha újholdkor kezdték el ezt a munkát, akkor szerencsét reméltek. Az első szántáskor nem volt szabad pirítós kenyeret enni, mert akkor a termés rossz lett volna. Pénteken, a böjti napon nem ehettek húst, ilyenkor tojást és vöröshagymát vittek magukkal. Amikor először ment ki szántani a gazda, az útra ostorával keresztet rajzolt, s a kalapját is megemelte, és az indulás előtt a következőket mondta: „Dicsértessék a Jézus, segíts meg a munkánkban, légy velünk minden időben!” A parasztok induláskor az eke szarvára kenyeret akasztottak, és ezt követően a gazda körüljárta szekerét. A szántás befeje-

zése után áldást mondtak a felszántott földre. A szántás alatt a hagyomány nem tiltotta a pipázást, a köpködést és a beszédet. Az első barázdába betették a megszentelt sonka csontját, és azt beszántották a földbe. Ismeretes volt a közösen végzett szántás is főként az „első háború” előtt. A közös szántáskor általában a rokonság ment együtt, de ha szükség volt rá, bérest is fogadhattak. A vetőmagot már az aratáskor, csépléskor, a betakarítás-kor külön választották, és Tárkányok nevei és címei külön helyezték el. Vetőmagnak a legszebb magokat választották ki, s így jártak el minden gabonafélével. Mielőtt a vetésre szánt, illetve alkalmas magvakat elterték volna, azt „meghambázták”, azaz kénnel keverték össze, ugyanis ennek szaga elűzte a vetőmagban megbúvó férgeseket, rovarokat, és elűzte a kártékony állatokat, többek között az egeret is. A vetőmagot a földművelők a kamrában tartották az úgynevezett hambás fiókokban. Ha nem volt ilyen alkalmatosságuk, akkor a vetőmagot

faedényekbe öntötték, és ugyancsak a kamrában helyezték el. A vetés előtti napon a vetőmag közé mészport vagy hamut keverték. Ennek nem volt külön szertartása, csak keresztet vetettek ekkor, s „áldd meg, Urunk, munkánkat” mondták. A parasztok a vetőmagot bekötött szájú zsákbak vitték ki a határba ökrös vagy lovas kocsin. A zsák feneke a kocsi első ülésében volt, nyílása pedig hazafelé, a falu felé.

A vetőmagot általában a gazda vitte ki a határba, de ha volt a gazdának cselédje, a cseléd, a kisbéres, de a gazda fia is kivihette. A hagyomány szerint a vetőmag kivívója pirítóst nem ehetett, mert akkor üszkös lett volna a megtermelt búza. A kalászosok vetésének ideje különböző volt. Az árpát rögtön akkor vetették el, amikor elolvadt a hó, s nem vették figyelembe a Hold állását. Szeptember 20-án

(Máté apostol napján) ha vetettek, akkor a gabonát ellepi majd a fű. Nem vetettek ezen kívül február 22-én sem (Üszkös Péter napján), nehogy üszkös legyen a termés. A vetés megkezdésekor nem volt szabad semmit piritani, mert a hagyomány szerint akkor is üszkös lett volna a búza. Külön ételt a vetés kezdetekor nem főztek. A búzát és az árpát zsákból vetették, a lucernát és a heremagot pedig kőtényből, a többi terménynél nem volt megszabva. A vetőeszközöket a vetés előtt egy-két nappal kékkövel megpácolták. A kékkövet vízbe áztatták, s abba betették a vetőeszközöket, majd rövid állás után megszáritották. A vetésnél nem volt megszabva, hogy mit vethetett a férfi, és mit a nő.

Nem volt szokásos, hogy egyes gabonát különbözőképpen vessenek, és csak a tökmag földbe juttatása volt

megkülönböztetve. Vetés után „hagyma-kalendáriumot” készítettek. Ekkor a hagyma közé sót tettek, és ezt figyelték. A hagyma változásaiból következtettek arra, hogy melyik hónapban esik majd sok eső, s melyikben lesz majd szárazság. A vetés befejezése után nem volt semmilyen munkát lezáró szokás, ekkor a zsákokat fölrakták a szekérrre, szájjal a föld felé, és hazamentek. Otthon áldomást ittak a munkára, és imádkoztak. Erre az alkalomra nem készített az asszony külön ételt. Szokásban volt a vetéskor egymás kiségitése is. Általában a rokonok fogtak össze, egyik nap az egyik földjét vetették be, másik nap a másikat. Felsőtárkányban is szokás volt a határjárás, a búzaszentelés. Ekkor a földművelők közösen kimentek a határba, és megtekintették a növekedő gabonaféléket. Élelmet nem vittek magukkal, körbejárták a vetés területét, s ezután mindenki tépett „zöld búzát”. Ezt hazavittek és megszáritották, majd odaadták az állatoknak. A faluban minden évben tartottak gabonaszentelő körmenetet, amelyet a pap vezetett. A körmenet során elől mentek a keresztet és lobogót vivő hívők, őket követték az

egyházi emberek, s aztán jött a falunépe. A körmeneten részt vevők a földet egyházi énekeket énekelve megkeverték. A megszentelt gabonafélékből vitték haza, és azt otthon odaadták a jószágoknak. Aratáskor az aratók kimentek a földre, majd kezükbe vettek egy gabonakalászt, s megdörzsölték. Ezután megharapták a gabonaszemet, és ha az megroppant, akkor ez azt jelentette, hogy a gabona „viaszrésben” volt, s el lehetett kezdeni az aratást. Az úgynevezett franciabúzát már Péter-Pál előtt learatták, de ilyen fajta búzát csak nagyon kevesen vetettek. Rajta kívül fehér- és vöröskalászu búzát is termesztettek. Ez utóbbit könnyebb volt learatni, mert „nem fekdült le” a földre, s ebből következően a legtöbb földdel bíró paraszt ilyet vett. Újholdkor nem kezdték el az aratási munkát, és nagyon korán mentek a földekre. Hajnali két óra körül keltek, és rövidesen elindultak.

Hajnalban a csillagok, napközben a nap állásából állapították meg, hogy mennyi az idő. Akadt olyan gazda, aki aratás előtt feldíszítette virágokkal a szerszámain. Az első arató legénynek nem volt szabad lemaradni a munkában, mert kicsúfolták. Először imádkoztak, és csak úgy kezdtek el aratni. Az nem volt megszabva, hogy aratáskor ki tegye az első kaszavágást, ezt az arató munkás is elvégezhetette. Amikor a gazda kiment az aratókhoz – általában ebédidőben – vitt nekik italt, s miután azt együtt megitták, folytatták a munkát. Az volt a szokás, hogy a gazda az aratás befejezését követően meghívta munkásait a pin-

cébe vagy a kocsmába, ahol fizetett nekik. A kalászosokból összeállított „keresztet” szalmakötéllal jól összekötötték, hogy abban ne tegyen kárt az eső, szél vagy villámlás. A vetéstáblán az aratók meghagytak néhány szál búzát, azt azért nem aratták le, hogy a következő évben is jó termés legyen. A kalászosokból az aratás befejezésekor aratókoszorút készítettek, amelyet a mezőről szekérrre vitték haza, és a gazda nyakára helyeztek. Később a koszorút a szobában felakasztották, és sokáig megőrizték. A koszorú átadásakor a gazda behívta otthonába a koszorút vivőket, s ekkor áldomást ittak, és ételt is kínáltak. Az aratás után bált rendeztek, amikor az aratók szekerekkel énekelve vonultak végig a falun, majd táncoltak. Felsőtárkányban 1930 után már nem szerveztek aratóbált. Az először kicsépelet és őrlött búzából az asszonyok úgynevezett „kemény kenyeret” sütöttek. Ezzel kínálták meg a munkásokat, a béreseket, de a szomszédokat is. Szokásban volt Felsőtárkányban is, hogy mielőtt megszegették a kenyeret, keresztet vettek késsel a kenyér lapos oldalára. A kenyérből az első darabot mindig a gazda kapta, s ő az első falatot jobb kézzel tette a szájába.

A szőlőben a fent említetteken kívül még élt az a szokás, hogy amikor június 19-én érkezett a kánikula napja, ezt követően három hétig nem volt szabad kimenni a szőlőbe. A szőlőt mindig tavasszal metszették meg, mert aki ősszel metszett, rosszabb termésre számíthatott. Azt is tapasztalták, hogy az ősszel metszett szőlő-

nek a felső rügyei mindig „megvakultak”, és csak az alsó vesszők rügyei termettek. Nagypénteken és nagyszombaton kimentek a szőlőbe, és vitték haza a venyigéből, s amikor a sót és a bort megszentelték a templomban, a venyigét elégették. Az égetéskor a venyigének csak a közepe égett el, a végei nem, amiből mindenki vett magának, és azt leszűrta a szőlő négy sarkán, hogy ne verje el a jég a szőlőt. A szőlőnek három védőszentje volt, Orbán, Szervác és Bonifác. Ünnepeük napja május 12-re esett. Ekkor a szőlőbe vezető úton a szőlősgazdák egy keresztet helyeztek el. Szokásban volt körmenet tartása is, amikor a szőlősgazdák a templomból indultak el, és a szőlős területen álló feszületig mentek el. Ekkor a körmenetben részt vevők imádkoztak, énekeltek, majd visszamentek az Isten házához. Ez a szokás három napig tartott. Ha a nyár folyamán elmúlt a kánikula, akkor megnyírták a szőlőtőkét. A szőlő venyigéje ekkortól kezdve már nem nőtt tovább, abban az esetben, ha mégis növekedett, azok csak „vadhajtások” voltak. A szőlőt mindig őrizték, s csengővel vagy kolomppal zajt csaptak, hogy a madarak ne csipkedjék az érett szőlőszemeket. Akkor kezdték el a szüretet, ha a megkóstolt szőlőszem már édesnek bizonyult. Leginkább a rizling szőlőt kóstolták, mert az volt az a fajta, amelyik a legkésőbb érett meg. A szüret közben szalonnát sütöttek, amelyet mindig a szőlő tulajdonosa adott. Szokás volt azt is, hogy egy néhány szőlőfürtöt nem szedtek le, amelynek okát nem tudjuk.

A szüretre a szőlősgazdák első sorban a rokonokat hívták meg, de ha nem volt elég szüretelő, akkor felfogadtak idegeneket is. A szüretelőknél minden esetben enni és inni adtak. Miután a munka befejeződött, a munkásoknak szőlőt is ajándékoztak, és meghívták őket a pincéjükbe. A szüretet mindig záró mulatság követte, ahol öregek és fiatalok egyaránt részt vettek, amely általában a pincékben történt. Miután az újbor kiforrt, elkezdődtek a közös pincelátogatások, amelyet áldomásívással kötöttek össze. A szőlő sutulása után amikor a bor forni kezdett, nem volt szabad bemenni a pincébe, mert akkor a hagyomány szerint rossz ízű lett volna az újbor. Az igazi ok az volt, hogy a keletkező mustgáz fulladást okoz. Tartottak a faluban szüreti felvonulást is. A szekerek elé négy ökröt

fogtak be, s a kocsí tetején egy nagy hordó bort helyeztek el, amelyeket a férfiak körbeálltak, és bottal verték az oldalát. A lányok táncolva-énekelve mentek a szekér mellett, a legények lóháton a lányok után. A zenészek a legényeket követték, és a felvonulás végéig muzsikáltak. Felsőtárkányban a felvégi és az alvégi lakosok ellentéte miatt külön rendeztek szüreti felvonulást. Amikor szembe értek egymással a falu közepén, megálltak, és egymás ellen énekeltek. Az ellentét már a múlté, s napjainkban az egész falu együtt ünnepli a szüreti munka befejezését. A szőlőcsószot a mezőőrrel és a csordással egyszerre fogadták meg egy év időtartamra. Ha év végén meg voltak elégedve a felfogadott szőlőcsószszal, akkor több éven keresztül igényt tartottak rá, és helyette nem választottak másikat.

5. Az egyházak története Felsőtárkányban

Római katolikus egyház

Az 1332–37. évi pápai tizedjegyzékben a település Thargan néven szerepel. Ekkor már volt plébániája, papja, és 16 garas pápai tizedet fizetett. 1675-ben az akkor még Alsótárkánynak nevezett faluban a lakosok mind katolikus vallásúak voltak. A községben létezett egy Mária Magdolna tiszteletére szentelt templom, benne két oltár, s a harmadik oltár ekkor volt készülóban. Az 1696. évi, török utáni első összeírás szerint a falunak volt kőtemploma, de plébánosa nem, ezért helyette licenciátus szolgálta ki a híveket. A törökidő idején az egyház kénytelen volt világi személyeket is alkalmazni papi teendők ellátására, mivel óriási paphiány lépett fel. Az 1696-tól készített anyakönyvi feljegyzések szerint 1699-ben a licenciátus Kazay Tamás volt. 1705-ben létrehozták a felsőtárkányi plébániát, amelyhez mint leányegyházak Felnémet és Szarvaskő tartozott. 1705 szeptemberében beiktatták az első plébánost, akit Kecskeméti Pálnak hívtak, s ő a következő évben el-

kezdte a rendszeres anyakönyvvezetést. Az 1716-ban felvett leltár szerint a hajdani templom szentélye, sekrestyéje boltíves felépítésű volt. A Mária Magdolna tiszteletére felszentelt főoltáron kívül másik két oltárnak csak a helye volt meg, a templomi szószék réginek, gyengének bizonyult. A kis tetőtoronyban három harangot helyeztek el. A falu temetője a korabeli szokások szerint a templom körül terült el. Az 1746. évi egyházlátogatási jegyzőkönyv szerint a templom fala a sekrestye felett megrepesztett. Az Isten házában három oltár volt. A falu egyik végén pedig kőszobor, a másik végén kereszt állt. „A templomnak 6 kilás földje van a Fűrcontrastinál.” A templom a 18. század közepén tűzvész áldozata lett. Az épületet 1750–51-ben Valner József kőműves és Wildinger Illés ácsmester állította helyre. Az oltárt Schmidt János Péter egri festő 1754-ben átfestette. Az 1767–69. évi egyházlátogatási jegyzőkönyv szerint a falu temploma nagyon régi volt fából készült toronnyal. Az 1810. évi egyházlátogatási jegyzőkönyvben arról olvashatunk, hogy a helybeli templom a falu központjában található, amelynek falai néhol erősen repesztettek. Az előírássoknak megfelelően alatta kripta volt, külső bejárattal. A fehér bádoggal fedett, kereszttel díszített tornyában három harang volt. A templom karzata elfalazott, két ajtóval zárni lehetett. A szép keresztút helybeli márványból készült, s pillérre helyezett hajót ábrázolt. Felső részén aranyozott cirádák-

kal, tetején Krisztus megkeresztelésének jelenete volt látható. Mindkét oltára helybeli márványból készült, valamint az oltárokhoz vezető lépcső is. A főoltár a templom védőszentjét, Mária Magdolnát ábrázolta, a mellékoltár pedig a római Santa Maria Maggiore templomot. A tabernákulum szintén márványból készült. A főoltáron és a mellékoltáron fából faragott, aranyozott gyertyatartókat helyeztek el. A templom falát képek díszítették, amelyek Pádai Szent Antalt, a keresztre feszített Üdvözítőt, Szeráfi Szent Ferencet, Nepomuki Szent János és Mária eljegyzését ábrázolták. A faluban két fakereszt állt. Az egyik a nyugati végén, a másik a temetőben. 1883-ban a templom javításakor az épület tetejét zindellyel fedték be, tornyát pedig bádoggal. A parókia is kőből készült, szintén zindelytetővel. A plébánián öt szoba, egy kamra és pince, az udvarán kocsiszín, két istálló és egy kút volt. A kántortanító lakása szintén kőből épült, tetejét faszindellyel fedték be. Két szobából, egy konyhából és egy tanteremből állt. A hat osztály tanulóit egy teremben oktatta a kántortanító vagy a segédtanító.

Felsőtárkányban az új templom felépítését 1785-ben gróf Eszterházy Károly püspök kezdeményezte. Az épület 1785–1790 között készült el Francz József tervei alapján. 1787-ben Polereczky ácsmester elkészítette a templom tetejének tervét. 1788 nyarán a szakemberek a szentély fedelén dolgoztak, s a tornyán elhelyezett keresztet kívül aranyozták is. 1790. július 18-án Szabó plébános, a búcsú

napjára (július 22.) kérte a templom megáldását, amelynek megtartására az egri főszékesegyházi főesperes megbízását indítványozta. Az oltárok csak 1793-ban készültek el, amelyeket Giacomo és Giovanni Adami olasz mesterek tárkányi szürke márványból alkották meg. 1793 közepén Huszár Pictor elkészítette az oltárhoz illő Mária Magdolna-képet, mivel a templom Mária-lány. védőszentje Bűnbánó Szent Mária Magdolna. A templom oltárai, keresztkútja, szószéke, a szobrok, mind Mozer József munkái, az aranyozásukat pedig Szikora György egri festő végezte. 1816-ban elkészült a szent sír. A gazdagon felszerelt templomot először 1832-ben restaurálták, de a 19. század végére az ismét javításra szorult.

A Katolikus Agrárifjúsági Legényegylet (KALOT) 1938-ban alakult meg. Elnökévé a plébánost, Karajz Józsefet választották. Alelnöke Borsos Imre, pénztárosa Bajzát Vince, gondnoka Juhász P. Ferenc lett. Az ifjúsági elnöki funkciót Erdélyi András töltötte be, a titkár Prokaj János, a jegyző Gál Béla, a háznagy Eppich Gyula, az ifjúsági pénztáros Kakuk Imre lett. A szervezet irányítására választmányt hoztak létre. A tagság létszáma kezdetben 25 fő, amely később folyamatosan növekedett. Országos felmérés készült 1951-ben a működő egyesületekről, többek között az egyháziakról is. Ekkor még létezett a faluban az Olvasós Asszonyok Hitbuzgalmi Társulata, amelynek célja a hívők vallásosságának elmélyítése volt. A taglétszám 225 fő volt; a szervezetet 15 nő irányította,

középparasztok, kisparasztok feleségei. A vezetőség minden tagja párttonkívüli volt, a testületnek azonban nem volt belügyminiszteri engedélye, így felszámolták. 1945-ben a radikális földreformmal az egyházi nagybirtokokat elvették, megfosztották gazdasági alapjától. Az egyházi egyesületeket betiltották, és a Szentszékkal a diplomáciai kapcsolatot megszakították. Az iskolákban bevezették a fakultatív hitoktatást. 1948-ban az egyházi iskolákat és szociális intézményeket államosították, amely maga után vonta a szerzetesrendek felszámolását is. Létrehozták az Állami Egyházügyi Hivatalt, hogy az egyházat teljes ellenőrzés alá vonják. A békepapi mozgalom megszervezésével pedig a papi egység szétzilálásán munkálkodtak. Felsőtárkány lakói ebben az időben is megőrizték hitüket, vallásosságukat. Az 1960-as évektől azonban már egyre szigorúbban vették, ellenőrizték, hogy ki jár templomba, így a számuk is megfogyatkozott. Az 1970-es évek végére a római katolikus plébániaépület annyira tönkrement, hogy szükségessé vált annak belső korszerűsítése és külső felújítása, amelyre 1977-ben került sor.

Az épületben nem volt vízellátás, a tornác végében elhelyezett véce korszerűtlen és egészségtelen volt. A felújítás során az épület külső homlokzatát teljesen rendbe tették. A belső felújítás során az épület tornácát teljesen beüvegezték, a konyha színes mozaikburkolatot kapott, és fürdőszobát is kialakítottak. 1981. szeptember végén Bolehovszky Dezső címzetes

esperes, plébános azzal fordult Kádár László egri érsekhez, hogy a műemlék jellegű templomot tataroztatni szeretné. Miután az Egyházi Főhatóság a szükséges engedélyeket beszerelte, sor került a műemlék jellegű plébániatemplom állagmegóvási és helyreállítási munkálataira. A felújítás során a templom összes homlokzati vakolását elvégezték, ezen kívül a hajó fölötti toronytestet acélszerkezetű hevederrel stabilizálták. A torony ablakait új ablakokra cserélték. 1986-ban a templom toronysisakját és tetőzetét újították fel. Ennek során az elavult palatetőt műemléki palára cserélték. A toronysisakot rézlemezzel fedték be, faanyagát gombák elleni védelemmel is ellátták. Az Eszterházy Károly által épített római katolikus templom maig szolgálja a híveket.

Református egyház

Az Egervölgyi Egyházmegye és a Tiszáninneri Református Egyházkerület 2007-ben gyarapodott, mert Felsőtárkány reformátussága elnyerte a missziói egyházközség megnevezést. A gyülekezet kéthetente tartott istentiszteletein 20-25 fő vett részt, amelyeknek megtartására eleinte a házasságkötő teremben, majd a könyvtárban került sor. Működött a bibliakör, amelynek tagjai azokon a vasárnapokon, amikor nem volt istentisztelet, bibliórát tartottak. Az első Felsőtárkányban szolgáló lelkipásztor Denke Gergely nagytiszteletű úr volt. Őt követte Ferenc József lelkész, majd 2005 nyaratól Hajdu László lelkipász-

tor. Az évek során a közösség fokozatosan erősödött, gyarapodott. Először Vásárhelyi Sándorné Tóth Valéria fogalmazta meg, hogy kellene egy kis templom a gyülekezetnek, de az avatást már nem érhetette meg. A Református Egyház vezetése célul tűzte ki egy templom építését. Dr. Juhász Attila Simon polgármester és a község vezetősége támogatta az elképzelést, s egy frekvenciált helyen lévő telket ajánlott fel a templomépítés céljára a katolikus templom és az általános iskola közötti területen. A templom hasznos területe mintegy 120 m², a torony magassága 16 m. A tervezésnél figyelembe vették, hogy később a tetőtér is beépíthető legyen, s helyet adjanak a községben működő különféle szervezeteknek, egyesületeknek is. 2008-ban kezdődött el az építkezés, amelynek nyomán csodaszép, a környezetbe illő,

6. Az iskola

A római katolikus egyház rendelkezései szerint minden plébánia mellett, ahol plébános is volt, iskolát kellett fenntartani. Ezekben az iskolákban

a tájba belesimuló templom született. Tervezője: Szikláné Barócsi Éva. Kivitelezése – kőműves-, ács-, asztalosmunkák – a felsőtárkányi mesterek szaktudását dicséri. A méreteiben kicsi, megjelenésében puritán templom olyan, mint egy kis ékszerdoboz. A Kálvin János-templomot 2009-ben Bölcskei Gusztáv, a Tiszántúli Református Egyházkerület püspöke szentelte fel. 2019-ben pályázati pénzből, önkormányzati támogatással a tetőtér beépítették. Az Isten háza a gyülekezetnek és a közösségnek nemcsak istentisztelet helye, hanem a közösségi élet színtere lett. A felsőtárkányi születésű és lelkületű módos gazda Barta Simon és neje, Farkas Anna Sopronban 1926-ban harangot öntetett, amelynek felirata: „Az ősök és az elesett hősök emlékére.” A harangot a Tornycsok-iskolába helyezték el, de az épület tornyát később lebontották. A harang hányódott, porosodott, s végül egy eldugott helyen megtalálták. Időközben kiderült, hogy az újonnan épült református templomnak még nincs harangja. Dr. Juhász Attila Simon polgármester úr és a képviselőtestület egyöntetű felajánlására a reformátusok templomában ez a szép régi harang szól. Isten dicsőségére, az ökumenizmus jegyében.

elsősorban katekizmust, bibliai történeteket, egyházi énekeket tanítottak, és ezekhez kapcsolódva olvasásra is oktatták a tanulókat. Kezdetben az

írás és a számtan tanítása még nem volt általános. A falusi gyerekek többsége – a tankötelezettség hiányából következően – még ebben az oktatásban sem részesülhetett egyrészt a szülők szegénysége miatt, másrészt a gyerekeket korán munkára kellett fogni a családban. Az 1770-es évek végén változás következett be. 1769-ben Mária Terézia uralkodónő elrendelte valamennyi működő falusi iskola ös - szeírását. 1777-ben pedig tanügyi reformot indított a Ratio Educationis rendelettel, amely előírta, hogy a falvakban legalább egy tanítót kell alkalmazni. Az oktatást anyanyelven kell folytatni, az abban való részvétel azonban továbbra sem kötelező. Az elemi iskolai népoktatás irányítása továbbra is az egyház kezében maradt, s az intézmény ügyéért felelős személy, az igazgató pedig a plébános volt. A község teherbíró képességének arányában járult hozzá az iskola fenntartásához. A katolikus iskolák többségében a tanítók a kántori feladatokat továbbra is ellátták, néhol pedig a jegyzői (nótárius) teendőket is ők végezték. Nem találtunk adatot arra vonatkozóan, hogy Felsőtárkányban mikor hozták létre a plébániai iskolát. Az első adatunk a helybeli iskoláról a 18. század utolsó harmadából származik. A tárkányi iskolát gróf Eszterházy Károly püspök (1725–1799) templom- és iskolaépítési programjának megfelelően hozták létre. Nem tudjuk viszont, hogy mikor építették fel, de azt tudjuk, hogy a kőfaragó munkát Hagen József egri mester végezte. Az iskolamester háza, amely egyben iskola volt, szí-

lárd anyagokból (kőből és téglából) készült, zsinddal volt fedve. Két szobából, egy konyhából és egy kamrából állt. Az iskola udvarán álló istálló fából készítették, vesszővel fonták be és szalmával fedték. Az udvart és a kertet sövényekkel kerítették be. 1844-ben új iskola építésére került sor, mert a korábbi elavult. A famunkákat Polereczky Alajos ács, a kőművesmunkákat pedig Dudás József végezte. A tervrajz szerint az új iskola a következő részekből állt: „oskolaház”, tanítói szoba, konyha, cselédszoba és kamra. 1852-ben a falu lakossága 1 560 fő volt. A faluban ekkor 212 fő 6–12 év közötti iskoláskorú gyerek élt, közülük csak 120–130 fő járt több-kevesebb rendszerességgel iskolába. Egyrészt a gyermekeket a szülők gyakran befogták a mezőgazdasági munkálatokba, másrészt a szegénység miatt még sokszor cipőjük sem volt. Az 1868-as népiskolai törvény kötelezővé tette a hatosztályos népiskola elvégzését, a végzett tanulók ezt követően úgynevezett ismétlő iskolai oktatásban részesültek, később ezt a 20. században gazdasági továbbképző iskolának nevezték. 1857-ben az egri járási

szolgabírói hivatal felmérést végzett a járás iskoláiban. A rendelet kibocsátása után a következő „bevallás” történt a felsőtárkányi „róm. kat. iskola tanító és a hozzá tartozó mellékszolgálatok részéről...” „Ezen iskola alsó elemi, ezen iskolához tartoznak iskolai teendők, a község tanítását javaslatba hozó jogosítványa van, a kerülete esperes, a plébános és az előljáróság. A mindennapi iskolaköteles gyermekek száma 181. Ezek közül fiú 100, leány 81. Az iskola tulajdonosa az Egri Érsekség. Helyiségek: nagy iskola szoba, a kántorlakás áll 1 szobából, 1 konyhából, 1 kamrából, és 1 fészerből. Az iskolaépület állapota: jó, épült 1883-ban az Egri Érsekség költségén.

Az 1890-es évek elejére a gyermeklétszám annyira megnövekedett a településen, hogy szükségessé vált egy új iskola építése. A kimutatás szerint az összes építési költség 2 191 Ft-ot és 30 krajcárt tett ki. 1929-ben Heves Megye Közigazgatási Bizottsága utasította a községi előljáróságot a hatodik tanítói állás megszervezésére. Az 1929. évi október 20-án tartott képviselőtestületi ülésén tárgyalták meg az ötödik tanterem és tanítói lakás építésének ügyét. A fentieket a Heves Megyei Közigazgatási Bizottság rendelte el. Még ebben az évben a képviselőtestület kérte a népház egyik termének átadását az 5. tanterem céljaira.

A közigazgatási bizottság határozatát sikerült megvalósítani, és ezt követően az iskolában öt tanteremben öt tanító oktatta a gyermekeket. A II. világháború előtt az említett öt tanterem a település különböző pontjain helye-

kedett el. Az iskolák egyikét Szent Imréről nevezték el, s az előljáróság 1938-ban döntött a szükséges renoválás elvégzéséről. Ugyancsak ebben az évben került a képviselőtestület elé az, hogy a Népház egyik helyiségét tanteremnek használják, holott ott volt a helybeli Római Katolikus Olvasókör és a Községi Tűzoltó Egylet is. Az 1927–1945 közötti időszakra Bartók Sándor igazgató úr így emlékezett vissza: „Még mindig 6 osztályos iskolarendszer állt fenn, a tankötelezettség 12 éves korig tartott, utána 3 évig ismétlődő iskolával folytatódott. Sokszor ruha és cipő hiánya miatt nem tudtak iskolába járni. Előfordult az is, hogy a közel lakók mezítláb szaladtak át a hóban. A tanítás ideje reggel 8-12-ig, délután 2-4-ig – fél 5-ig tartott. A gyerekek táplálkozása igen gyenge volt, délben nagyon ritkán ettek főtt ételt, mert a szülők erdei munkával, fuvarozással foglalkoztak és csak este főztek, már amikor volt mit. A rendszertelen tápláltság kihatott a szellemi képességre és az egészségi állapotra, ami természetesen a tanulmányi eredményre is hatással volt. A hiányzásnak nemcsak a betegség és a ruhák hiánya volt az oka, hanem a summás élet is. A szülők vitték magukkal, 9-10 éves koruktól pedig már dolgoztak is. A tanterem egészségtelen, a felszereltség nagyon gyenge volt. A tanulóknak sem könyvük, sem füzetük nem volt. Az első osztályosok palatáblára írtak. A tankönyvek beszerzése nagyon sok problémát okozott. A felső tagozatnak is csak egyet tudtak szerezni. A 30- as évek vége felé a köny-

vellátás helyre állt, minden tárgyhoz kaptak könyvet. Természetesen a fő tantárgy még mindig a hittan. 1941-ben a képviselőtestület a hatodik tanítói állás szervezését indítványozta, miután „a gyermekek száma annyira megsaporodott, hogy a meglévő tanterem nem elegendő. Különösen a nyolcosztályos iskola fejlesztése miatt elkerülhetetlen legalább egy új tanítói állás szervezése. Az r. kat. egyházközségi tanács, mint iskolaszék átiratban kéri 6. tanítói állás megszervezését és annak fenntartásához való hozzájárulás megszavazását.” Két év múlva, 1943-ban ismét szükségessé vált a tanterem renoválása. 1945-ben a képviselőtestület határozott a kántori fizetés felemeléséről. 1948 nyarán felsőbb rendeletre a képviselőtestületnek állást kellett foglalnia az egyházi iskola államosításának ügyében. Ennek során a többség az államosítás végrehajtására szavazott. Az 1948-as felmérés szerint a helybeli általános iskola már nyolc tanerős volt, ebből állami tanító kettő, felekezeti tanító hat volt. Megjegyezzük, hogy 1945 után Felsőtárkányban is átszervezték a hatosztályos népiskolát nyolcosztályos általános iskolává. Ebben az időszakban a településen tanonciskola és gazdaképző iskola nem működött. Az 1960-as évek elejéig Felsőtárkányban annak ellenére, hogy a tanulólétszám fokozatosan növekedett, csak négy tanterem állt rendelkezésre, egymástól távol eső helyen. Ezeket az iskolákat a falu lakói elnevezték általában az ottani tanítóról: Katóka-iskola (később Balogh-iskola), Bartók-iskola,

Székely-iskola, Tornyos-iskola vagy Kántor-iskola. Grensperger Katóka tanárnő – a Katóka-iskola névadója – 1939-ben már bizonyosan Tárkányban tanított. Az 1950-es évek elején ment el, mert férjhez ment Kimecz Istvánhoz. Egercsehibe került tanítani, ahol később az iskola igazgatója lett. Az iskolaépületek gyakran javításra szorultak, 1937-ben, 1938-ban és 1941-ben. Már ekkor felmerült az új iskolai tanterem és a tanítói lakások építésének terve.

A II. világháború miatt azonban az új iskola felépítése elmaradt. Egy korszerű új iskola felépítésére csak 1961-ben került sor a tűzoltószertár helyén, amelyre az első ütemben 2 600 000 Ft-ot, míg a második ütemben a régi épületszárny felújításával együtt 8 500 000 Ft-ot fordítottak. A négytanteremes új iskola sem oldotta meg a gondokat, ezért az 1980-as évek elején felmerült, hogy az iskolát legalább négy tanteremmel kellene bővíteni. Szerencsére 1983-ban nyolc tanteremmel bővült, s építésével párhuzamosan elkezdődött a régi iskolaépület felújítása, amelynek összköltsége 867 167 Ft-ot tett ki. Az iskola bővítési munkálatai 1983 szept-

temberében kezdődtek, és 1984. július 30-ra befejeződtek. A beruházás összköltsége 7 393 000 Ft volt. Anyagiak híján az új iskolában tornaterem nem létesült. Az 1980-as évek elejére minden tanár rendelkezett a szükséges végzettséggel. 1973-ban a településen 4 nevelőlakás volt, ebből korszerű 2, 2 pedig elavult, amelyet 1974-ben felújítottak. 1981-ben a pedagógusok közül 5 fő lakott helyben, a többi pedig Egerből járt ki. Az iskolában 1948-tól működött szovjet mintára az úttörőszervezet. A szervezetnek 1959-ben 148, 1971-ben már 228 tagja volt, amelyből úttörő 157, kisdobos pedig 91. Az 1980-as évek elejére a hitoktatás teljesen megszűnt az iskolában, helyette a templomban katekézist tartottak.

1989 után az iskolában jelentős változások történtek. A gyémánt fokozatú oklevéllel elismert Reich Antal, egykori iskolaigazgató kezdeményezésére 1993. augusztus 20-án átadásra került a 12 x 24 m-es tornaterem. Az 1992–93-as tanévben bevezették a zeneiskolai képzést, amely a helyi fúvószenekar utánpótlásáról is gondoskodik. Az 1990-es évek elején Farkas Erika és Bajzát Jánosné elvégezték a Vidróczki Alapítvány tánc-tanári képzését. Ekkor vált órarendi tárggyá a néptánc az általános iskola alsó tagozatán, majd született meg később a Mákvirág csoport. 2007-ben létrejött az Általános Művelődési Központ (ÁMK), amely magába foglalta az óvodát, az általános iskolát, a zeneiskolát, a községi könyvtárat, a közművelődést és a gyermekjóléti szolgálatot. Vezetésével Balogh Lászlót, majd

Bajzátné Szántósi Máriát bízták meg. Az iskolaotthonos szervezeti forma bevezetésével növekedett a tanulók létszáma. Kiemelt figyelmet fordítottak a tehetséggondozásra, a felzárkóztatásra. Magasabb óraszámokban kezdték el tanítani a magyar nyelvet és irodalmat, a matematikát, majd az idegen nyelvet (angol) és az informatikát. Fontos szerepet kapott a hagyományok ápolása, a néptánc oktatása. 2009-től nagy gondot fordítottak a környezeti nevelésre, s elnyerték az Ökoiskola, majd az örökös Ökoiskola címet. Az országban először a diákok elsajátíthatják a lovaglás alapjait, mivel a 3–5. osztályban minősített lovas iskolában (Karap-tanyán) tanulnak lovagolni. 2011-ben a törvényi előírásoknak megfelelően államosították az iskolát, az ÁMK megszűnt. Az iskola igazgatója továbbra is Bajzátné Szántósi Mária. 2018-ban az intézmény elnyerte a Boldog iskola címet. A kettős funkciójú (községi és iskolai) könyvtár az iskola épületébe költözött. 2014-ben teljes körű felújításon esett át: lecserélték az állományt, megújult a bútorzat és korszerűsödött a szolgáltatási rendszer is. Az iskola épülete is megújult, amelynek nyílászáróit a 2010-es évek elején kicserélték. Elvégezték a teljes kültéri szigetelést, és napelemekkel látták el az épületet. Sor került a fűtés-korszerűsítésre, és az ablakokra redőnyöket szereltek. 2019 szeptemberétől minden tanterem digitális táblával rendelkezik. Az iskola mind szakmailag, mind felszereltségében megfelel a 21. század követelményeinek.

7. A zeneiskola

1992-ben Bakondi Simon polgármester az iskola igazgatójának, Reich Antalnak a segítségét kérte a helyi zeneiskola létrehozásához. Ehhez kerestek egy hozzáértő, agilis igazgatót Veliczky Csák Judit személyében. Az iskola célja elsősorban az volt, hogy fúvószenekara legyen a falunak, amelyhez az önkormányzat már előre beszerezte a hangszereket is. A polgármester azt kérte az igazgatótól, hogy minél előbb tanítsák meg a gyerekeket ezeken játszani. Veliczky hihetetlen energiával látott munkához, bár hivatalosan csak szeptember 1-jétől került állományba. Nehézségek árán, de sikerült az 1992–93-as tanévben az iskolai munkát elindítani. A tanári kar két főállású pedagógusból (igazgató, hegedű-szolfézs tanár - Oravec Adrien),

és két óraadó katonazenészből (Toldi Miklós, Bóta Sándor) állt. Az első két évben cserélődtek az emberek a tanári karban. Elment Farkas István is, aki a gitártanszakot vezette, s növendékei sorra hoztak el díjakat különböző versenyekről. Ha nehezen is, de lassan kialakult a tantestület. A zongoratanácsokat először Kecskés Ágnes, akkor még főiskolai hallgató vezette. 1995-ben alkalmazták a Homa házaspárt, akik mindketten magasan képzett zenészek, kiváló pedagógusok voltak. Homa József és Katalin Kárpátaljáról jöttek Felsőtárkányba. Nekik köszönhetően a tanév felétől elindulhatott a fúvószenekar tíz taggal. Nyáron már megnövekedett létszámmal kápráztatták el a német testvértelepülésből érkezett vendégeket. A pedagógusok

zenei tábor szerveztek a nyári szünetben, amit nagyon élveztek, szerettek a gyerekek. A zeneiskola induló létszáma 104 fő volt, de az ötödik tanévre már 202 a beiratkozott tanulók száma. Mindez úgy, hogy a Felsőtárkányi Általános Iskolába 290-300 tanuló járt. A zenekari tagok száma 20 fölött volt az ötödik tanév végén. A zenekar je-

lenlegi művészeti vezetője Szőnyi Gábor, az iskola első olyan növendéke, aki zeneakadémiát végzett. A következő tanévtől gazdasági okok miatt megszüntették a zeneiskola önállóságát, összevonták az általános iskolával. Jelenleg is így működik Felsőtárkányi Általános Iskola és Alapfokú Művészeti Iskola néven.

8. Óvoda

1949-ben merült fel először az óvoda létesítésének gondolata, mivel akkor 273 óvodáskorú gyerek élt a községben.

A rossz lakáskörülmények, a szülők nehéz anyagi helyzete, a szegénység miatt sok gyermek nem kap megfelelő ellátást. A kis kereset miatt egyre több nő kényszerült munkába állni, hiszen a munkahelyeket a Berva-völgyben

megépült gyár 1951-től (1955-től Finomszerelvénygyár) biztosított. Anyagi híján az óvoda nem valósult meg. A községben az 1970-es évek elejéig nem volt óvoda, amelynek a szülők nagy hiányát látták. 1973. szeptember 1-jén átadtak egy 50 férőhelyes korszerű óvodát a Fő út 145. szám alatt. Vezetője Császári Béláné volt.

A község gyermeklétszáma folyamatosan emelkedett, ezért 1980-ban az Ady Endre utcában egy új 50 férőhelyes óvodát építettek. A II. számú óvoda vezetőhelyettese Bajzát Lászlóné Farkas Irén óvónő lett. Az 1983–84-es tanévben az óvodában négy csoportban 140 gyerekekkel 8 óvónő és 4 dajka foglalkozott. 2010-ben Felsőtárkány Község Önkormányzata sikeres pályázat révén felújította és bővítette az Ady

utcai épületet, így az óvodai nevelés egy épületbe kerülhetett. A felújítással egy európai színvonalú óvoda készült el. 2019-ben a 150 férőhelyes intézmény vezetője Holló Anita, s a dolgozók létszáma 21 fő. Az óvodában hat csoportban, ideális körülmények között nevelik a gyermekeket. Az intézmény az alábbi címekkel büszkélkedhet: Örökös Zöld Óvoda, Biztonságos Óvoda és Boldog Óvoda.

9. Művelődési ház

A 20. századi művelődési ház régi épület volt, amely nem felelt meg a követelményeknek. Annál is inkább, mert nemcsak a művelődési ház funkcióját töltötte be, hanem itt kapott helyet a mozi, a klubhelyiség és egy ideig a községi könyvtár is. Szerveztek

népi tánccsoporthoz, s ezen kívül egritáncpedagógus segítségével olyan csoportot, ahol a modern táncokat lehetett elsajátítani. Volt a művelődési háznak saját zenekara, sőt beatzenekara is, amely nagyon közkedvelt lett a fiatalság körében, miután a régen oly-

divatos bálók ekkor már szinte teljesen „kimentek a divatból”. Működött színjátszó csoport is, sőt balett-tanfolyamot is szerveztek 1971-ben. Jól működött ebben az időszakban a dalkórus is, amelynek több sikeres szereplése volt nemcsak a faluban, hanem azon kívül is. A fiatalok igényének megfelelően szerveztek díszköt, amely lényegében helyettesítette a bálakat. Egyidőben a helyi KISZ-szervezetnek is volt színjátszó csoportja, amely többek között előadta Kisfaludy Károly Szeget szeggel című humoros darabját. Az 1960-as évek közepén a művelődési házban is megszervezték az irodalmi színpadot. Miután folyamatosan növekedett az idősek, a nyugdíjasok létszáma, megszervezték a nyugdíjasklubot. A helyi népi kultúra megismertetésének sajátos módszere volt a citeraoktatás bevezetése. Ezzel az oly kedves hangszerrel egyre több fiatal ismerkedett meg. 1982-ben öt darab ilyen hangszerrel rendelkezett a művelődési ház. Citeraoktatást haladóknak és kezdőknek egyaránt szerveztek Eged András vezetésével. Az érdeklődő lányoknak és fiatal asszonyoknak több esetben szerveztek varrótanfolyamot is, amely általában egy negyedévig tartott. Bábszakkör megszervezésével elérték, hogy vasárnap délelőttként a gyermekek elmozduljanak a televíziótól. 1984-ben a művelődési házban Botond Béla egri táncpedagógus vezetésével szalontáncoktatást kezdtek el, amely magában foglalta a hagyományos és a modern táncokat egyaránt. Ezt a táncoktatási formát a fiatalok nagy örömmel fogadták. Az 1970-es

évek közepétől működött a községben egri tanárok irányításával a zeneiskolai oktatás is. A zeneiskola keretében egyaránt folyt zongora-, gitár-, harmonika-, dob- és furulyaoktatás. Az 1970-es években jól működött az Anyák iskolája. A felnőtt lakosság nevelését szolgálta a Nők klubja, amelyet 1971-től szerveztek meg. Ugyanezen évtől kezdve tevékenykedett a honismereti szakkör is, amelynek fontos szerepe volt főképpen a helyi népi tárgyak összegyűjtésében és bemutatásában. 1974-ben beindították a Kertbarátok körét. Az 1980-as évek közepétől a növekvő igények kielégítésére megszervezték az angol és a német nyelv tanítását. 1989 decemberétől képzőművészeti galériát működtettek a Szikla-forrás Fogadó folyosóján. Az 1960-as évek közepétől folyamatosan tevékenykedett a helybeli fotószakkör, amelynek érdekes kezdeményezése volt a Falunk története című képes sorozat összeállítása. E fényképsorozatban sikerült maradandóvá tenni a falu fejlődésének fontosabb mozzanatait képekkel és szöveggel egyaránt. Az 1960-as évektől működött a közkeveltté vált, Petőfi nevet viselő ifjúsági klub, amely tartalmazta a fiatalok körében Ki tud többet Petőfiről? címmel. Ebben az időszakban a művelődési ház munkájára jellemző volt Felsőtárkányban is, hogy a rendezvények többségét az ismeretterjesztő előadások (Tudományos Ismeretterjesztő Társulat) képezték. 1959-ben összesen 30 ismeretterjesztő előadásra került sor, ahol 3 443 fő vett részt.

10. Társadalmi ünnepek

A pártvezetés szorgalmazta a társadalmi névadókat, házasságokat, temetéseket, de kevés sikerrel. Felsőtárkány lakossága megőrizte vallásszösségát, de a kor elvárásainak meg kellett felelniük. Gyakran előfordult, hogy a névadó után titokban megkereszteltették a gyereket. Egyházi szertartás nélküli temetés pedig szinte alig fordult elő. Felsőtárkányi KISZ-tábor A Magyar Kommunista Ifjúsági Szövetség (KISZ) a Magyar Szocialista Munkáspárt (MSZMP) ifjúsági szervezete volt 1957–1989 között. Felsőtárkányban 1968. június 9-én az Országjáró Diákok III. országos találkozójaival nyílt meg a felsőtárkányi KISZ-tábor. A hétmillió forintos beruházással és 9000 óra társadalmi munkával létesült vezetőképző táborban nyaranta 2000

KISZ- és úttörővezetőt oktattak. A Németh-kormány idején a tábort bevették a Nemzeti Gyermekek és Ifjúsági Közalapítványba. Az egykori felsőtárkányi táborban a Park Hotel Táltos üzemel. ÁMK Az 1980-as évek második felében helyileg is egy új intézményt szerveztek meg központi elhatározással Általános Művelődési Központ elnevezéssel. Az ÁMK alapintézménye a helybeli általános iskola volt, amely az akkori személyi ellátottságával, épületegyütteseivel és tárgyi feltételeivel egyaránt meghatározó jellegű volt a településen. Ez az új művelődési forma kapcsolatrendszerét is egyre inkább az általános iskolán keresztül tudta kifejteni. Az ÁMK tevékenységének két iránya volt: iskolán belüli (az oktatáshoz kapcsolódó) és iskolán kívüli

(szabadidős tevékenység). A helybeli ÁMK megalakulásának tapasztalatairól az intézmény vezetője 1989 elején számolt be a végrehajtó bizottsági ülésen. „A felsőtárkányi ÁMK létrehozását – az előző években megkezdett munka kedvező tapasztalatai alapján – az 1987. december 18-i tanácsi határozat mondta ki. Ebből következően a faluban az oktatási és a közművelődési intézmények integrációja 1988. január 1-jétől már hivatalossá vált. Az új intézményforma tárgyi és személyi feltételeit 1986-ban és 1987-ben már az új intézmény működtetésének előkészítésével igyekeztek segíteni. Ennek eredményeképpen a tárgyi feltételek megteremtését jelentette az iskolai és a községi könyvtár összevonása.” A személyi feltételek kialakítását segítette, hogy az általános iskola egyik igazgatóhelyettesét közművelődési helyettesnek nevezték ki, főállású könyvtárosi státuszt szerveztek, és egy új pedagógusstátus - szal is gyarapodott az intézmény. Az 1990-es évek elejéig a könyvtár állományát egységes szempontok szerint összevonták, és alkalmassá tették közművelődési és iskolai feladatok ellátására. A művelődési házat csak mozielőadások tartására tudták használni. A MOKÉP-pel kötött szerződés alapján 1989-ben a mozi terem székcserejét elvégezték, és korszerűsítették a gépházat.

A filmvetítéseken túl közművelődési tevékenységre az épület nem volt alkalmas. A foglalkozások színtere az általános iskola és a könyvtár lett. Az óvodában ideálisak voltak a körülmények, de az iskolai oktatás már

több nehézséggel küzdött. A kevés tanterem mellett nem rendelkeztek nagyobb közösségi rendezvény céljára alkalmas helyiséggel. A tornaterem hiányát az iskola udvarán lévő, felújításra szoruló pálya nem pótolhatta. „Személyi feltételeink terén: legfőbb eredménynek tekintjük, hogy az eddigi tiszteletdíjas jogviszonyban lévő népművelők munkáját főállású, szakképzett népművelő, illetve pedagógus végzi. A gyerek és felnőtt közművelődési munkákat, illetve tevékenységeket közművelődési ig. helyettes – népművelési végzettségű pedagógus irányítja. Az egyesített könyvtárban főállású pedagógus-könyvtáros dolgozik.” A művelődési ház, illetve 1988-tól az ÁMK irányítását a közművelődéshez értők, főként pedagógusok irányították. Már az 1957 előtti időszakban művelődési ház igazgatói feladatait látta el Bartók Sándor tanító, aki az 1930-as évek közepétől tevékenykedett a település iskolájában és szakmai hozzáértését, emberi tulajdonságait ismerve a lakosság tisztelte és szerette. Kérésére 1969–70-ben utódja Szentesi Lászlóné tanárnő lett. Őt követte 1971-ben Koloszar Anna, aki eredetileg a település védőnője volt. 1978-ban került az intézmény élére Erdélyi Gyuláné, megbízott, majd tényleges igazgatóként. 1979 decemberétől Milosné Bóta Pirocska, 1982-től Kovács Józsefné végezte az intézmény irányítását. 1985-ben az új vezető Szecska János lett, akit 1988-ban Reich Antal iskolaigazgató, majd ÁMK-igazgató váltott fel. Katona Istvánné népművelő 1995-ben pályáza-

ton elnyerte a Művelődési Ház vezetői tisztségét. Könyvtár A II. világháború előtti időszakban a helybeli Római Katolikus Olvasókör működtetett könyvtárat az 1920-as évek második felében épített Népházban. Miután a Levente és Tűzoltó Egyletnek nem volt saját helyisége, az is ebben az épületben tevékenykedett, sőt egy ideig a Népházban egy iskolai tantermet is kialakítottak, miután a meglévő iskolaépületekben nem fértek el a beiskolázott tanulók. 1939-ben az olvasókör díszközgyűlés keretében leplezte le az újonnan létesített tekepályát május 7-én. A második világháború után, az 1940-es évek végén a községben is létesítettek népkönyvtárat, amelyet 1956-ban, a forradalmi események időszakában nem ért károsodás. A községi könyvtár a kultúrotthonban tevékenykedett 26 m² alapterületű teremben. 1972-ben 443 fő iratkozott be, de a felnőtt olvasók aránya nem érte el még az 50%-ot sem. A könyvtár vezetője 1975. szeptember 1-jéig Farkas László iskolaigazgató volt. Ekkor vette át tőle a vezetést Szilágyi László magyar-történelem szakos, általános és középiskolai tanár, aki huszonegy évig mint

tiszteletdíjas könyvtáros tevékenykedett. 1968-ban alapfokú könyvtárosi vizsgát tett.

A felsőtárkányi könyvtár 2014-ben kapcsolódott be a Könyvtárellátási Szolgáltató Rendszerbe (KSZR), amely a magyar könyvtári rendszer átfogó alrendszere az Emberi Erőforrások Minisztériuma szakmai irányításával. A megyei könyvtárak által működtetett rendszer az 5000 fő alatti településeken élő lakosság számára biztosít egységes, magas színvonalú közösségi, könyvtári ellátást, információs szolgáltatást. Felsőtárkány lakosainak mindezt a Bródy Sándor Megyei és Városi Könyvtár munkatársai biztosítják. Korábban a felnőtt olvasók csak az iskola bejáratán keresztül tudták a két tanterem egybenyitásával kialakított könyvtárat megközelíteni. Ez az állapot sem az iskolának, sem a lakosságnak nem felelt meg. Az új bejárat már az utcáról nyílik, amely mellett a könyvtár előtti folyosóból egy 15 m²-es teret választottak le folyóirat-olvasó céljára. A Nemzeti Kulturális Alap támogatásából a könyvtári helyiségek 2014-ben korszerű bútorokat, szőnyeget kaptak.

11. Civil szervezetek

Felsőtárkányi Hagyományőrző Néptáncgyűttes

A faluban 1952-ben alakult meg az országszerte híressé vált népi együttes, amelynek előzményei jóval korábbra nyúlnak vissza. Bartók Sándor tanító

úr volt az, aki 1952-ben a járási népművelési előadó kezdeményezésére megszervezte a táncsoportot. Felsőtárkányban 1925-től működött énekar és színjátszó csoport, 1932–33-ban egy rövid életű táncsoport is. Bartók Sándor az énekar és színját-

szó csoport tagjaiból szervezte meg a Felsőtárkányi Népi Együttest, mint a helybeli hagyományörzés legfontosabbikát. Ennek a hagyományörzésnek három korszaka volt. Az első korszak 1952-től 1968-ig tartott. A legelső műsoruk a Felsőtárkányi lakodalmas koreográfiáját Veres Éva járási népművelődési előadó állította össze. A Népművészeti Intézet szakembereket küldött az együttes segítségére. A néprajzi anyag gyűjtésében Szendrey Ákos és Muharay Elemér, a zenei anyag gyűjtésében, válogatásában Borsai Ilona, a táncok felkutatásában pedig Végyvári Rezső működtek közre. Bár az együttes első műsorának kialakításában több kiváló szakember is részt vett, a műsor anyaga nagyjából az együttes tagjainak ötleteiből, táncos tudásukból állt össze. Az első koreográfia

számtalan javításon, változtatáson esett át, amelyeket nemcsak a Népművészeti Intézet szakértői, hanem az együttes tagjai is kezdeményeztek. A táncokat Erdélyi Bogár János gyári munkás gyűjtötte össze édesapjától. A táncsoport megszervezésében jelentős szerepe volt Vásárhelyi Mák Lajosnak, aki családjáé tíz tagját hozta be a csoportba. Az idősebbek közül Takács Lajos és Bóta Márta tettek különösen sokat az együttes sikeréért. A lakodalmas játék előhanggal kezdődött, amelyben Szántósi Rafael nagyvőfély ismertette a közönséggel az együttes megalakulásának idejét, körülményeit, majd elmondta, hogy az együttes kapásokból, gyári munkásokból, fuvarosokból áll. Ezt követően meghívta a nézőket Bajzát Éva esküvőjére. A vőfély alakítását Vásárhelyi László neves koreográfus külön ki-

emelte. A Tárkányi lakodalmast kiváló előadásnak tartotta, s valamen - nyi szereplőt dicsérte a magas színvonalú alakításért, a kiemelkedő táncos tudásáért. Nem is lehetett ez másképp, hiszen az életüket, a mindennapjaikat vitték a színpadra. A népi együttes létszáma az 1952-ben előadott lakodalmasban 45, az 1954-ben műsorra tűzött Farsangi játékban már 59 fő volt. Az első tánclépéseket a fiúknak Erdélyi Bogár János és Vásárhelyi Mák Lajos tanította be Bajzát Jani Miklós segítségével. Az együttes 1954. május 1-jei egri fellépésekor a menyasszony: Bajzát Jani Éva, a vőlegény Sike József, a vőfély Szántósi Rangó Rafael volt. A Tárkányi Lakodalmas 1953-as budapesti előadása után Benjámin László Kossuth-díjas költő hosszú verset írt Bajzát Éva lakodalma címmel. A vers a kor elvárásának meg-

felelően „elvtársi stílusban” íródott, amelyet a Béke és Szabadság folyóiratban közöltek, az előadás képeivel.

1954-ben mutatták be a másik emlékezőes tárkányi hagyományt, a Farsangi játékot, amely háromnapos szokás volt. Ebből az alkalomból az együttes tagjai táncukban a hagyományos farsangi bált dolgozták fel. A darab koreográfiáját a Népművészeti Intézet alsógödi továbbképző tanfolyamának hallgatóiból alakult gyűjtőcsoport készítette 1953-ban. A koreográfiában a helybeli néptáncokat és azok gazdag motívumait dolgozták fel. Elkészítésekor a hagyományos motívumokat érintetlenül hagyták, s azok legszebb változatait alkalmazták. Az előadást Felsőtárkányon kívül bemutatták Budapesten, Egerben és Parádán is. A fenti időszakban a népi együttes tagjainak Botos Gyula és ze-

nekara szolgáltatta a muzsikát. A táncegyüttes a címlapon (1953. március 1.) A tárkányiak 1965-ben felléptek a Gyöngyösi Szüreti Napokon. Bartók Sándor, a csoport vezetője 1968-ban nyugdíjba ment, de élete végéig figyelemmel kísérte munkájukat. Bajzát Sándorné erre így emlékezett: „Amíg élt, minden egri szereplésünkénél ott volt és nagyon örült, hogy folytatjuk, amit ő elkezdett. Szívesen beszélgett a volt tanítványokkal.” A helybeli hagyományörzés új szakasza 1968-ban kezdődött, és 1976-ig tartott. 1968-tól a táncok betanítását Nemes Józsefné egri lakos végezte Koloszar Anna kultúrházvezető felkérésére. Ekkor a faluban két tánc csoport is működött, a nagycsoport (felnőttek) és a gyermekcsoport. Nemesné nagyon hatékony munkát végzett, mert megújította a lakodalmast. Ő ifjú korában a Belügyminisztérium Duna Művészeti Együttesében táncolt, s tudását átadta a község fiataljainak. Számítalan fellépésük volt: többek között szerepeltek 1970-ben Parádon, a Palóc Napokon, 1972-ben az egri Gárdonyi Géza Színházban. A műsorban a szólót Kovács Imréné Kakuk Rozália énekelte. Farkas András, aki 1967-től 1981-ig volt a csoport tagja, a következőképpen emlékezett: „Nagyon sok fellépésünk volt a környező településeken: Parádon, Béalápátfalván, Bervában, Verpeléten, Egerben. Emlékezetes számomra Mészáros György tanítása, aki az egri főiskola tánc csoportjának vezetője volt. Ő tanította a fiúkat és segített színpadra állítani a Farsangi Mulatságot, én pedig szí-

vesen gyakoroltattam a fiúkat. Oszlopos tagja voltam a csoportnak. Hívtak Egerbe is táncolni, rövid ideig jártam is az Egri Néptáncegyüttesbe, de tanulmányaim miatt abba kellett hagynom.” 1976-ban a Dunamenti Folklór Fesztiválra kaptak meghívást Kalocsára, ahol óriási sikert arattak, így egy nappal tovább kellett maradniuk. A harmadik korszak 1976-tól 1980-ig tartott. Ebben az időszakban Bóta Piroska irányította a Gyermek- és Ifjúsági csoportot. Felsőtárkányban adták elő a Gyermek lakodalmast. 1978-ban alapították meg Kapásné Czékmany Erzsébet és a Felsőtárkányi ÁFÉSZ dolgozói a Rozmaring Népdalkört. Kezdetben csak nők vettek részt benne, később férfiakat, majd lányokat és fiúkat is toboroztak, és így alakult meg a Hagyományörző Tánc csoport is. A helyi hagyományörzés negyedik korszakát 1980-tól számítjuk, és ez az időszak 1995-ig tartott. Támogató az egri ÁFÉSZ és az önkormányzat volt. 1990-ig a Népdalkörben dolgozott Bajzát Sándorné Gulyás Anna s Koloszar Anna védőnő. 1982-ben Gödöllőn és még ugyanabban az évben felléptek Egerben és Pétervásáran is. Gödöllőn ezüst II. minősítést kaptak. 1984-ben a szövetségi együttes a lengyelországi Tarnobrzegben lépett fel, ahol a Farsangot mutatták be.

A fenti évben a Szilvásváradon megszervezett Fogathajtó Világbanoknokságon a Lakodalmast adták elő. A csoportnak nagy örömet szerzett, hogy a lakodalmast Fülöp herceg, II. Erzsébet angol királynő férje is megtekintette. A Rozmaring Hagyo-

mányörző Néptáncegyüttest 1986-ban a XI. Szövetségi Néptáncosok Találkozóján, Sátoraljaújhelyen, a Felsőtárkányi farsang koreográfiáját arany minősítéssel díjazták. 1986-ban a Novaji ÁFÉSZ-napokon léptek fel, ahol a lakodalmast adták elő. 1987-ben felléptek a Noszvaji Falunapokon is. 1986-ban Verpeléten szerepeltek, még ugyanebben az évben felléptek a Parádi Palóc Napokon, egy egercsehi és egy egri fellépésre is sor került. 1987. november 29-én Ostoroson négy amatőr művészeti csoport lépett fel. A Heves Megyei Hírlap tudósítása szerint „Vendégként érkeztek a felsőtárkányi néptáncosok is, akiket az Egri ÁFÉSZ patronál és arany minősítést kaptak ez év tavaszán. Lakodalmas műsorukat nagy tapssal fogadta a helyi közönség.” Katona Istvánné, a Művelődési Ház vezetője 1995-ben felkérte a csoport művészeti vezetésére Németh Erzsébetet, Zsókat, aki már akkor a Heves megyei néptáncmozgalom emblematikus alakja volt, Örökös Aranygyöngyös Táncos. 1995-től az együttes neve Felsőtárkányi Hagyományörző Néptáncegyüttesre változott 40-45 fővel. 2001-ben létrejött az Egri Alapítványi Néptáncművészeti Alapiskola Felsőtárkányi tagozata, azzal a céllal, hogy utánpótlást biztosítson a hagyományörzésnek. Szakmai céljuk volt, hogy országos szinten megismertessék Felsőtárkány néptánc kultúráját. 2003 júliusában elkészült a község népviseletét bemutató képeslapsorozatuk. Az 1940-es évektől Felsőtárkányban is felgyorsult a tánc hagyomány változása, ezzel

együtt a viselet változása is, megindult a „kivetkőzés” folyamata. A mai viseletet a Felsőtárkányi Hagyományörző Néptáncegyüttes a 20. század közepétől használja. Sátoraljaújhelyen az 1986-ban megrendezett XI. Szövetségi Néptáncosok Találkozóján arany minősítést kaptak. 2000-ben a Bagi Hagyományörző Néptánc Találkozó különdíját nyerték el. Számos hazai fellépés mellett szerepeltek Erdélyben, Lengyelországban, Németországban és Szlovákiában. Szívügyüknek tekintették a helyi rendezvényeken való részvételt: Felsőtárkányi búcsú, Rétesfesztivál, Tárkányok Találkozója. Az évtizedek alatt, a teljesség igénye nélkül, a néptáncegyüttes kísérő zenészei voltak: Botos Gyula és zenekara, Felsőtárkányi Fúvószenekar, Vásárhelyi Gyula tangóharmonika. Csóka Elemér hegedű, Lázár László bőgő, Kovács Marci és zenekara (Kovács Marci hegedű, Kovács Ernő hegedű, Fekete Márton brácsa, Bécsi Richárd bőgő). Szép eredményeket értek el, de a továbblépéshez az együttes fiatalításra várt.

Felsőtárkányi Hagyományörző Közalapítvány

A falu tánc kultúrájának megmentésére, a fiatalok bevonására Felsőtárkány Község Önkormányzata Képviselőtestülete 2014 tavaszán létrehozta a Felsőtárkányi Hagyományörző Közalapítványt. Az együttes élére egy helyi születésű, dinamikus, gyerekeket szerető és a nyelvükön értő felsőtárkányi fiatal ember, Szabó Dániel került.

A tárkányiak Szabó Danija Budapest-ről magával hozta ifjú feleségét, aki szintén szakmabeli. „Nem csak táncolni, szívből mulatni is tanítanak a felsőtárkányi műhelyben.

Nyáron edzőtábort szerveznek a táncosoknak, s első lépésnek a tánc nyelvének megértését, elsajátítását tekintik. Ennek köszönhető, hogy a gyerekek sajátjukként használják fel a tanultakat, akár színpadon állnak, akár közösen mulatnak. Elismerésekben sincs hiány: A Miénk a tér! Megyei Összművészeti Fesztiválon mindig kiemelkedő teljesítményt nyújtanak. A Fölszállott a páva című televíziós műsor regionális válogatójába is bekerültek. Rangos szakmai elismerést szerzett Szabó Réka és Szabó Dániel, akik a 2019-es Fülöp Ferenc Hagyományörző Szólótáncverseny díjazottjai. Az év áprilisában Veresegyházon a Hagyományörző Egyesületes Országos Bemutató Színpadán a Kiválóan Minősült Együttes címet vehették át Farsang című koreográfiájukkal. A Zenetudományi Intézetben 2019 decemberében átadták a Tiszta forrás

település címet, amelyet abban az évben Felsőtárkány és Szenna érdemelt ki. A rangos díjat Vikár Béla nyelvész és etnográfus gyűjtése alapján kapták, amelyhez emléklap és márványtábla is járt, valamint az értékes gyűjtött anyag (rég felvételek, fotók, feljegyzések). A márványtábla a Faluház épületére kerül. Folyamatosan dolgoznak azon, hogy a helybeli táncokat a rendelkezésükre álló gyűjtések alapján minél hitelesebben bemutassák. Nagy megtiszteltetés volt számukra, hogy 2019 áprilisában az Országos Táncháztalálkozón Szabó Dániel és párja, Réka vezetésével felsőtárkányi táncokat is tanulhatott a közönség. Szabó Dániel véleménye szerint táncházakban épül a közösség.

A Felsőtárkányi Fúvószenekar

1995-ben alakult a Felsőtárkányi Zeneiskola keretein belül Bakondi Simon polgármester kezdeményezésére. 1999-től egyesületi formában működnek. Alapító karmestere Homa

József, aki úttörő munkát végzett felesége Homa Katalin támogatásával. Hihetetlen rövid idő alatt ő teremtette meg a zenekart, amelyet hét éven át vezetett. 1995 februárjában volt a fúvószenekar első próbája, amelyen az alapító tagok vettek részt. A tagok közül valamennyien zeneiskolát végeztek, s többen jelenleg is zeneművészeti szakközépiskolában, egyetemen tanulnak. Az egyesület vezetése fontos feladatának érzi az utánpótlás nevelését, amely az iskola keretein belül folyik. Számos hazai és külföldi fellépésen szerepeltek nagy sikerrel (Erdély, Németország, Ukrajna, Szlovákia, Románia, Montenegró). Rendszeresen fellépnek Felsőtárkányban is, ahol a közönség megkülönböztetett szeretettel fogadja őket. 2019 júliusában már második alkalommal rendezték meg a Felsőtárkányi Fúvó-

zenekari Találkozót a tóparton. Hat fúvószenekar szórakoztatta a közönséget, ahol a magyar indulók mellett filmzenéket is játszottak. A találkozót a Band Of Streets zenekar fellépése és utcabál zárta. Minden év decemberében tartott adventi koncertjükön karácsonyi dallamok csendülnek fel a Faluházban, amely elmaradhatatlan része az ünnepi készülődésnek. A zenekar 2006-ban elnyerte a Felsőtárkány községért kitüntető címet.

Színjátszócsoport

A múlt Felsőtárkányban az amatőr színjátszásnak nagy hagyományai vannak. Az 1960-as években virágoztak az amatőr mozgalmak az országban. Zenekarok alakultak, sportkörök és hagyományörző csoportok, színjátszó körök működtek. A faluban is több

színjátszó csoport működött, egy az Alvégen és egy a Felvégen. Az Alvégi-csoport a Kultúrházban próbált, vezetőjük Kovács Józsefné Pannika volt. Egyfelvonásos darabokat adtak elő, amelyeket ő vagy a férje rendezett. Lányuk, Balajtiné Kovács Emőke így emlékezik vissza: „Szüleim, Kovács József és Kovács Józsefné (Ebneht Róza, akit csak Pannika néneknél ismertek), sokat tettek Felső-tárkány művelődéséért. Szeretnék néhány emléket felidézni, hogy a múlt egy része a jövő nemzedék számára is megmaradjon. Szüleim 1955-ben Koronáson (a falutól kb. 3 km-re) egy erdészházban laktak, mert édesapám a Nyugat-bükki Állami Erdőgazdaságban volt erdész. A színjátszáshoz kedvet érző fiatalok nagy része az erdőn, a csemetekertben, a faluban vagy a Berván dolgozott. Akkoriban a mozi és az alkalmankénti bálon kívül más szórakozási lehetőség nem volt, ezért szívesen jöttek a próbákra, amelyek ekkor még a tóparton lévő Erdészeti Kultúrházban zajlottak. Abban az időben egyfelvonásos darabokat mutattak be (Tanító úr nadrágja, A vén cigány). 1958 körül került színre a Pirkadat című egyfelvonásos, amely az 1930-as években játszódik, s a vásáros cigányok életéről szól. 1961-ben mutatták be a Zeng az erdő című operettet, amelynek zenéjét Farkas Ferenc komponálta. A zenei vezető Dósa Ferenc, az iskola énektanára volt. Nagy sikert arattak, s többször előadták a darabot a Népházban mindig telt házzal. Vendégszerepeltek Egerben, Feldebrőn, Miskolcon és Répáshután.

A felsőtárkányi Petőfi Sándor Művelődési Otthon (Népház, Kultúrház) akkori igazgatója, Bartók Sándor 1962-ben hivatalosan is megbízta édesanyámat, mint a Népművelési Intézet által működési engedéllyel rendelkező művészeti oktatót a színjátszó csoport vezetésével. 1962-ben újabb darabokat mutattak be: Vlagyimir Dihovicsnij Nászutazás, Gárdonyi Géza Ida regénye, 1963-ban édesapám a bátyám osztályával rendezte meg az Égig érő fa című mesejátékot. 1964-ben adták elő a Dankó Pista című darabot, mely a cigányprimás életét meséli el a zenész népszerű nótáival. A nagy sikerrel tekintettel a darabot többször is előadták. 1982-ben édesanyám újra megszervezte a színjátszó csoportot. Kisfaludy Károly Szeget szeggel című egyfelvonásos vígjátékát adták elő. A kosztümöket Budapestről hozták, a díszlet bútorait a parókiáról kapták. Emlékezetessé tette az előadást, hogy a végén a Lakodalom van a mi utcánkban című nótát Vásárhelyi mák Gyula játszott harmonikán, amely fáklyás felvonulással folytatódott a faluban. Sokáig emlegették ezt az eseményt. A Felvégi-csoport a Vasútüzemi KISZ-Alapszervezet tagjaiból szerveződött, és felkérték Koloszar Annát, hogy vállalja el a csoport vezetését. Vezetőjükként meg kell említeni még Szabó Elemérné is. Az erdészeti és vasútüzemi dolgozók kultúrházában („kastély”) próbálták, amely ma a Bükki Nemzeti Park Igazgatóságának Nyugati Kapu Oktató- és Látogatóközpontja. Eleinte egyfelvonásos darabokat játszottak: Szeget, szeggel, Nem

vagyunk angyalok. 1962-ben klaszikus előadással készültek, Schiller Ármány és szerelem című művét állították színpadra. Ezzel a színdarabbal nagy sikert arattak a helyi közönség előtt, de felléptek Bükkszéren és Noszvajon is. Nagyon leleményesek voltak a fiatalok, mert pl. a díszletet a falu lakóitól hordták össze teherautóval. A mivesebb, antik bútorokat Koloszar Anna kérte kölcsön, a jelmezeket Budapestről kölcsönözte, és vonaton, bőrröndökben hozta két lelkes fiatalember. A csipke asztalterítőket függönyökből varrták a lányok, az ajtónállók örök alabárdjait Juhász János készítette. Tóth Ilona gépelte a szövegeket, és lakását is sokszor kölcsönadta „öltözőnek”. A falu egyik népszerű fodrásza készített a darabhoz illő frizurákat. A bükkszérci kultúrházban petróleumlámpák fényénél játszották Schiller drámáját telt ház előtt, nagy sikerrel. A jelen A közel harminc éve működő Felső-tárkányi Színjátszókör vezetője Petrényiné Juhász Judit tanítónő, aki lelkesedésével, hozzáértésével újjáélesztette ezt a műfajt. 1992-ben alakult az első gyermekszínjátszó csoport, amely egyetlen osztályból, kiskamasz tanítványaiból szerveződött. Első sikerüket 1993-ban Egerben aratták, amikor a Humorfesztivál első helyezését szerezték meg egy tévéhíradó-paródiával. Átütő sikert az iskolai karácsonyi műsorban előadott mozgásszínház jellegű előadással érték el Jézus élete képekben címmel. Egymást követték a sikeres előadások: Bolondos királyság, királyi bolondság (1996), Táltos bárány (1997),

Dolgozz macska! (1998), Íme, az ember (1999). Nagy megtiszteltetés volt a csoport számára, hogy részese lehetett a felsőtárkányi millenniumi ünnepségsorozatnak. Előadásuk Emlekezzünk régiekről! címmel tisztelegés volt honfoglaló őseink előtt. A nagyszerű, látványos előadásnak Budapesten is eljutott a híre, mert a csoportot meghívták a fővárosba, ahol 2000 novemberében a budai Várban léphetek fel neves hazai művészekkel egy színpadon. 2006. október 23-án, az 1956-os Forradalom és Szabadságharc 50. évfordulóján mutatták be Aki magyar, velünk tart című műsorukat, amit erre az alkalomra állított össze Juhász Judit, és mozgósította a régi gyermekszínjátszós tanítványait.

Civil szervezetek A 2015-ben megjelent kiadvány – Álmodok és készségek A „Civil ABC Eger térségében” projekt tapasztalatai – szerzői tökéletesen összefoglalták Felső-tárkány virágzó civil életét, amelyben nagy része van a helyi önkormányzat erkölcsi és anyagi támogatásának. Ebben a közegben kivételes a civil kurázi és az önzetlen összefogás, tenni akarás lakóhelyükért.

Ki kell emelnünk a Faluház dolgozóinak munkáját, mert rengeteg háttér munkát is végeznek, amely nem látványos, és az itt élők sem tudnak róla. Két közalapítványa – a Felső-tárkány Ifjúságáért Közalapítvány és a Felső-tárkányi Hagyományörző Közalapítvány kulcsfontosságú. A hagyományörzők működtetik a néptánc-csoportot is, és összesen több mint 100 főt mozgósítanak. A helyi civil élet

központja a megújuló energiákat hasznosító Felsőtárkányi Faluház, mely helyszínt biztosít például a településen működő ifjúsági klubnak, baba-mama és a nyugdíjaskluboknak, természetjáró-, kerékpáros- és polgárőr-egyesületeknek, táncsoportoknak, kézműves- és sportfoglalkozásoknak. A híres helyi programok közé tartozik a Tárkányok Találkozója, a Rétesnapok, az Úszó Alkalmatlanságok Világbajnoksága, a Magdolna-napi búcsú.

Az önkormányzat tudatos településfejlesztési politikája, a sokszínű és aktív civil élet, továbbá a helyiek elkötelezettsége és vendégszeretete nemcsak a turistákat, hanem a letelepedni vágyókat is ide vonzza.

Rozmaring népdalkör

A hagyományőrző csoport 1992-ben alakult, amelynek első vezetője Veliczky Csák Judit volt, aki öt évig vezette a népdalkört. Őt követte F. Molnár Gabriella, majd Bajzáth Sándorné. Veliczkyt 2012-ben visszahívták, és még nyolc évig tanította a szebbnél szebb népdalokat. Mindig két dalcsoporttal szerepeltek, egy tárkányival és egy más vidékre valóval. A helyi dalok közül az egyik legismertebbet az 1900-as évek elején a neves zenetudós, Vikár Béla gyűjtötte Felsőtárkányban, adatközlője Kapocsi Teréz volt. A népdalkör az első arany minősítést 2004-ben, a másodikat 2006-ban, a harmadikat 2008-ban kapta. 2009-ben elnyerték az önkormányzat Felsőtárkányért kitüntető díját. Sok helyen felléptek: környéki települések, falunapok, Budapest,

Szlovákia (Nagytárkány). 2011–2014 között Bódi Anita Ágnes, a zeneiskola tanára vezette a népdalkört. 2014 szeptemberétől Gál Judit volt a népdalkör művészeti vezetője, s ezek alatt az évek alatt további két arany minősítést, négy fesztivál díját és négy különdíjat kaptak. A népdalkör rendszeres szereplője volt a község rendezvényeinek, ahol a műsorukat helyi és palóc dalokból válogatták. Sajnálatos, hogy napjainkra a népdalkör megszűnt.

Nyugdíjasklub

A klub 1995-ben alakult, s a község köz- és kulturális életéért magas színvonalú munkát végeztek. A két alapító vezető, Erdélyi Tiborné és Szántósi Rafaelné huszonkét évig dolgozott Felsőtárkányért. Lelkesedésük, aktivitásuk a klubtagokat is magával ragadta. Igyekeztek mindenütt jelen lenni, ahol szeretett szülőföldjükért tenni lehetett (A Rétesnap megszervezésének ötlete, a falu virágosítása, a Tájház megalapításának ötlete, berendezésének összegyűjtése, húsvéti locsolkodás felvennitése, fotókiállítás a falu életéből, régi falvédők bemutatása, Nagyanyó stafírungja stb.). A klub tagjai magasra tették a mércét, mert jelesre vizsgáztak önzetlenségből, ötletekből, falujuk iránti szeretetből. Erdélyi Tiborné, a község Sala Mariska nénije a helyi néprajzi hagyományok gyűjtője, terjesztője, a tájház létrehozásának egyik szorgalmazója 2014-ben megkapta a Felsőtárkányért kitüntető címet. A tagság 2018-ban Csepelyi Antalnét választotta meg vezetőnek. Felsőtárkányi Sziklaforrás

Egyesület A Felsőtárkányi Sziklaforrás Egyesület 2007 áprilisában egy baráti társaságból alakult meg. Céljuk a felsőtárkányi tó és környezetének, élővilágának megóvása, területének fejlesztése. A tó közvetlen környezetében kulturált szabadidő eltöltésének biztosítása, játszóterek és pihenőhelyek kialakítása, a természeti környezet védelmének oktatása az iskolások részére, a környezetbarát szemlélet kialakítása, falusi népszokások bemutatására rendezvények tartása. Az egyesület horgászati lehetőséget kínál a látogatóknak, hogy színesebbé tegyék a szabadidő eltöltését. Folyamatosan szépítik és karbantartják a tárkányi kistavat és környékét. Programjaikkal bekapcsolódnak a település életébe.

Felsőtárkányi Helyi Értéktár

Az értéktár létrehozásáról a község önkormányzatának képviselői 2016. október 26-án döntöttek, s a feladatok elvégzésére megalakították a Felsőtárkányi Helyi Értéktár Bizottságot. Az elnöke Szepesi Ádám, a Heves Megyei Értéktár Bizottság koordinátora lett. Napjainkra a közművelődési szakember kivételével valamennyien tagjai maradtak a bizottságnak. A települési értéktár

12. Sport

Levente Egyesület

A II. világháború előtti évtizedekben a Levente Egyesület kivételével nem beszélhetünk sportról, miután a lakos-

feladata a településen fellelhető helyi értékek adatait tartalmazó gyűjtemény létrehozása. Célja a szellemi és tárgyi értékek felkutatása, megismertetése, megőrzése és gondozása az alábbi területekről: agrár- és élelmiszer-gazdaság; egészség és életmód; épített környezet; ipari és műszaki megoldások; kulturális örökség; sport; természeti környezet; turizmus és vendéglátás. A helyi értékek, hagyományok Nemzeti Értéktárba való bejegyzéséhez a bizottság kérte a lakosság írásban benyújtott ötleteit, javaslatait. A vélemények figyelembevételével az alábbi döntést hozták: - Felsőtárkányi Tájház (kulturális örökség kategória) - Felsőtárkányi Népviselet (kulturális örökség kategória) - Felsőtárkányi sós-túrós rétes (agrár- és élelmiszer-gazdasági kategória) - Felsőtárkányi Szikla-forrás (természeti környezet kategória) - Felsőtárkányi Református Templom Harangja (kulturális örökség kategória) - Felsőtárkányban található a II. világháborúban elesett magyar katonák sírja (kulturális örökség kategória) - Felsőtárkányi Nemzeti Összetartozás Tere (kulturális örökség kategória). Felsőtárkány szellemi és tárgyi örökségben különösen gazdag, így reményeink szerint ez a lista még tovább fog bővülni.

ságot lekötötte a mindennapi létért folyó harc. A helybeli Levente Egyesületet 1922-ben szervezték meg egy központi rendelet értelmében. Az 1920-ban megkötött trianoni bé-

keszerződés jelentősen korlátozta Magyarországon katonaságának létszámát, s a Levente Egyesületek létrehívása burkolt formája volt a katonai életre való nevelésnek. A rendelkezés szerint a leventemozgalomban részt kellett venni azoknak a fiúknak, akik befejezték 12 éves korukra az elemi népiskolát. A helybeli egyesület parancsnoka Koloszar Antal, elnöke Kovács János, alelnöke pedig Grensberger Ferenc jegyző volt. A mozgalomra vonatkozó következő adat 1939-ből maradt fenn. Ebben az évben határozott a képviselőtestület egy leventezeneke felállításáról. A testület kérte az Országos Testnevelési Tanácsot arra, hogy a zenekar felállításához segítséget adományozzon a községnek. A segítség megérkezett, így létrejött a zenekar, amely biztosította a zenét nemcsak a leventéknek, hanem minden kulturális egyesületnek, a falu népének. 1940-ben az egri járási katonai parancsnokság felhívására a vezetőség azzal a kéréssel fordult a községi elöljárósághoz, hogy „engedje át a község a Népház nevű helyiségét a Levente Egyesület céljaira, hogy átépíthessék levente otthonná.” Rövidesen határozat született arról, hogy a megyei testnevelési alap legalább 100 pengővel járuljon hozzá az otthon felépítéséhez. Ebben az esetben tulajdonjogilag átengedik a Népház épületét az egyesületnek. 1941-ben olyan határozat született, hogy a Levente Otthonban fiúimszínházat létesít Bajzát S. Károly. Polgári Lövész Egylet A Polgári Lövész Egylet a faluban 1930. február 18-án alakult meg. Elnökévé Török Sándor főjegyző-

zöt választották meg. Vadásztársaság 1924. július 1-jén jött létre a helybeli Vadásztársaság, amelynek tagjai főként a helyi értelmiség köréből és a módosabb parasztok köréből kerültek ki, amelynek működéséről alig tudunk. Az egészen biztos, hogy magas rangú országos vezetők, politikusok gyakran megfordultak itt 1945 előtt (Horthy Miklós kormányzó, gróf Bethlen István miniszterelnök, Kállay Miklós földművelésügyi miniszter).

A II. világháború utáni évtizedekben, a helybeli sportélet fejlődése meggyorsult. 1964 márciusában vezetőségválasztásra került sor, amelynek során a héttagú vezetőség elnökévé választották Vásárhelyi Gyulát. 1973-ban változás következett be a községi sportkör irányításában, mert állami irányítás alá került. Anyagi támogatásáról a községi tanács gondoskodott. 1973-ban a felsőtárkányi sportolók a Dolgozók Nyári Spartakiádjának döntőjében 12 fővel szerepeltek (4 atléta és 8 kézilabdázó). Az 1973–74. évi bajnokságban labdarúgóik a 3. helyezést érték el. 1974-ben a sportkört az a megtiszteltetés érte, hogy a Falusi Dolgozók Téli Spartakiádjának kiskörzeti versenyeit, az asztalitenisz és a sakk sportágakban az egyesület rendezhette meg. A versenyen négy falu versenyzői vettek részt 5 csapattal (Noszvaj, Novaj, Ostoros és Felsőtárkány). Felsőtárkányt két csapat képviselte, miután a KISZ-szervezet külön csapattal indult. A sakkcsapat első lett, asztaliteniszben a második, a KISZ-esek pedig harmadik helyezést értek el. Két csapatuk részt vett az an-

dornaktályai nagykörzeti versenyen, ahol hat község csapatai közül a 3. helyen végeztek. Ebben az időszakban a sportkör elnöki tisztségét Bajzát József töltötte be. Az 1970-es évek végén a sportkörnek három szakosztálya működött: a sakk, a labdarúgás és az asztalitenisz, azonban az 1980-as évek elejére az említett szakosztályok tevékenysége a labdarúgócsapat kivételével alábbhagyott. Ebben az időszakban a sportkör anyagi feltételeit a helybeli termelőszövetkezet biztosította. 1984 januárjában a sportkör taglétszáma 40 főt tett ki. Egyetlen, ténylegesen működő szakosztály csak a labdarúgó volt, amely a járási I. osztályban szerepelt felnőtt és ifjúsági csapattal. A felsőbb szervek által indítványozott tömegsport elindítása a faluban még ekkor csak kezdeti szakaszában volt a személyi és az anyagi feltételek hiánya miatt. Ebben az időszakban a sportkör taglétszáma 35–40 fő között volt. A labdarúgók a felnőtt és az ifjúsági csapattal az Eger Városi Körzeti Nagypályás Bajnokság I. osztályban szerepeltek, kevés sikerrel. Az 1987–88-as bajnokság során középmezőnyben volt a csapat, pedig a labdarúgópálya építése miatt minden mérkőzést idegenben kellett játszani. Az 1988–89. évi bajnokság végén a versenyző 13 csapattól a felnőttek az utolsók lettek, az ifik pedig a 9. helyen végeztek. A felsőbb szervek által szorgalmazott tömegsportot még az 1980-as évek végére sem sikerült megvalósítani. A téli spartakiádok keretében viszont a sakk, az asztalitenisz és a teke sportágakban

eredményesen szerepeltek. Bár tekepályájuk nem volt, ennek ellenére a tekezők közül már a megyei döntőbe is bejutott két helyi sportoló, Bakos József és Bajzát Ráfáel, akik 3. helyezést érték el. 1989-ben is eljutottak tekezők az Egercsehiben rendezett döntőbe. A Magyar Honvédelmi Sportszövetség a községben Honvédelmi Lövészklubot működtetett, amelynek 1974-ben hat, 1976-ban pedig már 32 tagja volt. A lövészklub 1974 augusztusában újjáalakult, amelynek irányítását Bajzát Sándor vette át. Munkatervüket és költségvetésüket minden esetben az Eger Városi MHSZ titkára hagyta jóvá. 1983-ban klubjuk a kiírt hatfordulós HKL versenyt és a kétfordulós ÖHV versenyt rendezte meg. A HKL versenyen csapatukból egy fő 3. helyezést ért el, csapatversenyben pedig tíz csapattól az 5. helyen végeztek. Felsőtárkány SC Sportegyesület A klub alapításának éve 1951, a klub színe kék-fehér. Az egyesület alapszabályban rögzített legfőbb célja: Felsőtárkány községben sportegyesület működtetése, amely a jogszabályok alapján biztosítja a különböző szakosztályok működését, megteremtve működési feltételeit, elősegítve ezzel a községi sportéletet, valamint a fiatalok egészséges életvitelre nevelését. A labdarúgó-bajnokság szüneteiben, nyáron strandlabdabajnokságon vesznek részt, a téli szünetben futsal teremtorán méretik meg magukat. Az 5–13 éves korosztálynak 2017 óta nyári tábor szerveznek a tárkányi sporttelepen. Az élményfocin túl egyéb szabadidős programokat is

biztosítanak a Faluház segítségével (kézműves foglalkozások, utazás a kisvasúttal, a Bambara kalandpark látogatása stb.)

Agria Shotokan Karate Egyesület

A felsőtárkányi shotokan karate szakosztály 1994-ben kezdte meg működését Juhász Ferenc vezetésével. Tevékenységük során több száz gyermek kezdett rendszeresen sportolni az elmúlt évek alatt. Versenyzőik egész Európát bejárták Olaszországtól Lettorszáig, számtalan Európa- és Világbajnokságon vettek részt sikerrel. Sportolóik között diákolimpiai és magyar bajnokok találhatók. A tömegsportban és a falu közéletében is részt vállal az egyesület: évente válogatott edzőtábornak ad otthont a Felsőtárkányi Általános Is-

kola. Majális, felvonulás, bemutatók, és a nagy budapesti sportágválasztón az egyesület többször képviselte és népszerűsítette a karatét. Eddig hét világvizsgát és több Magyar Bajnokságot szerveztek. A legnagyobb rendezvény a 2011-es Világbajnokság volt, ahol 42 ország versenyzője indult. Ahhoz, hogy valaki jól elsajátítsa ezt a harcművészetet, és eredményes legyen, többéves, rendszeres edzésre van szüksége. A karatevizsgákon az adott szintet különböző öv színekkel jelölik, minél sötétebb az öv annál biztosabb tudást takar. Fekete övet eddig hét felsőtárkányi karatéka érdemelt ki: Juhász Ferenc, Baranyi Pál, Hollósy Kató, Balogh Bernadett, Papp Gábor, Fükő Adrienn, Juhász Zoltán. Juhász Ferenc 7. danos karatemester az SKS-SKDUN karate-szövetség elnöke, technikai vezetője.

2010 ben az év edzője Egerben. 2011 áprilisában az SKDUN világszövetsége főtitkárrá választotta, és 7 dan fokozatra emelte. Jelenleg a Magyar Karate Szakszövetség alelnöke. Az Agria Shotokan Karate Egyesület 2020-ban sportcsapat kategóriában átvehette Az Év Heves Megyei Sportolója díjat a megye testnevelési és sporttevékenységében szerzett kimagasló eredményeiért. Boldogasszony Papucs Természetjáró Egyesület Az egyesület 1995-ben alakult, amely Felsőtárkány határában található orchideafélét választotta névadónak. Céljuk a természet megismerése, bemutatása. Segítik a természetvédelmet, versenyeket szerveznek, és maguk is szívesen versenyeznek. Kiemelten figyelnek az ifjúságra, hogy megkedveltessék velük a természetjárást. Lőtér Felsőtárkány külterületén,

a Mészvölgyi úton található a magyar állam tulajdonában álló lőtér, amely 1990-ben a Heves Megyei Rendőr-főkapitányság vagyonkezelésébe került. Az 143 416 m²-es terület fenntartása meghaladta erejüket, s azt visszafoglalta a természet. Egy lelkes szakember, Batki György rendőr alezredes vezetésével 2013-ra sikerült minden nehézséget megoldani és megtalálni a legjobb jogi formát. A többmillió fejlesztés eredményeként – évekig tartó szívós munkával (bozótirtás, csatornarendszer kialakítása, belvíz elvezetése, útépités, lőszektorok felépítése) – a Lőtér alkalmassá vált a rendszeres lögyakorlatok megtartása mellett nemzetközi versenyek rendezésére. Már 2015-ben karabélyos szituációs lövő Európa-bajnokságot tartottak Felsőtárkányban, melyeket újabb rangos versenyek követtek.

13. A tánc mint közösségépítő tevékenység

A felsőtárkányiak életében a tánc jelentősége az elmúlt száz évben többször is megváltozott. Az I. világháború előtt még számos táncot ismertek, ebben az időszakban a tánc nemcsak szórakozási lehetőség volt, hanem igazi művészet. A község táncéletére igen nagy hatással volt a summásság. A summás lányoknak és fiúknak az volt a kiváltságuk, hogy korán megtanultak úgy táncolni, hogy abban elsők voltak a faluban. Valójában ők tanították meg azután táncolni a fonóházban a gazdák gyermekeit is. A fonóházban számtalan alkalom nyílt a táncra. Az 1930-as évektől a hatóság korlátozta a fonóházi összejövetellek időtartamát. A csendőrök s a falusi bíró ellenőrizte, hogy este nyolc után már ne tartózkodjanak a fonóban. Azokat megbüntették, akiket még ott találtak. A fonóház a hagyományos vonásait egészen 1945-ig megőrizte. Ekkor a kenderföldeket házhelyeknek osztották szét, és megszűnt Felsőtárkányban a kendertermelés, de a fonóház az új körülmények között mégis továbbélt. A lányok egymáshoz mentek varrni, és követték őket a legények is. Azonban nemcsak a fonóházban, hanem odahaza is folyt a tánctanulás, elsősorban ez a férfitáncokra vonatkozik. Voltak, akik az istállóba mentek táncot tanulni, mások pedig a csűrbe. Az I. világháború után a hagyományos táncok háttérbe szorultak, és a városi táncok kerültek előtérbe, és érezhető volt a tánciskolák hatása. Szerencsére a csárdás még mindig megmaradt

a legkedveltebb táncnak, de lassan eltűntek a magányosan járt férfitáncok. 1924–25 telén alakult meg az első városias tánciskola a településen, amely hat hétig tartott, két csoportban nyolcvan fővel. A „táncmester” sorkosztot kapott, és ennek fejében megtanította a helybeli fiatalságnak a polkát, a „minémet” (menüett), a sétatapotást, a magyar kettést, a vanszteppet (onestep), a bosztont (amerikai keringő). 1925–1954 között négyszer volt tánciskola Felsőtárkányban. A tanultak gyakorlására a Lipe- (alvégi) és a Tulipán (felvégi) kocsmákban táncmulatságokat tartottak. A régmúltban csak nagyobb ünnepeken (például farsang, pünkösd, szilveszter) és az újoncok bevonulása (regruta) alkalmával tartottak bált. 1945 után szinte minden vasárnap rendeztek a fiatalok táncmulatságot. A bálszervezés és rendezés hagyományait a farsangi bál, az „ió” (ivó) őrizte meg a legjobban. A farsangi mulatság három napig tartott. Szombaton délután 4 órakor kezdődött el, s kedden éjfélkor lett vége. A mulatsággal szervesen összekapcsolódott a böjtfogadó-keddi koldulás. A farsangi mulatságot 1951–53-ban nem tartották meg, azonban 1954-ben a Népművészeti Intézet felhívására újra megrendezték azt hagyományos keretek között. A búcsú napjához is kapcsolódott táncmulatság, s azon az idegen falubeliek is részt vehettek. Felsőtárkányban a búcsú mindig nagyszabású családi ünnep volt, amelyre más falvakból is meghív-

ták a rokonokat. Vasárnaponként ha nem volt bál, a fiatalság a „rakodóra” ment játszani, illetve táncolni. Az érseki uradalom erdőgazdaságának alsó és felső rakodója volt, ahol a fuvarosok rakták le az erdőkből hozott fát. Továbbá a táncalkalmak körében meg kell említeni a summások mindenkorai vasárnapjait, amelyekhez nem volt szükséges hatósági engedélyre és pénzre sem. Az egyik legfontosabb családi ünnepségen, a lakodalmon is nagy szerepet kapott a tánc. A régi lakodalmakon a nyitótánc szabad volt az egész közösség számára éppen úgy, mint a farsangi mulatság ingyen tánca. Amikor a menyasszony ágyne-műjét, bútorait a lakodalom előtt egy héttel átvitték a vőlegényes házhoz, a muzsikások zenéjére táncolhatott bárki este 9 óráig. A menyasszonyos háznál megkínálták a nyoszolyólányokat, asszonyokat. Esküvő után a templomajtó előtti téren a lakodalmások eljárták a táncot. A fonóházban farsangkor a lakodalomban is reggel felé járták a „medvetáncot” és a „mankuckát”. A medvetánc a dongónak ismert ritmikus játék egyik változata volt, a mankuckatánc pedig guggolós táncos játék lehetett. Virágkora a 19. században volt, de a lakodalmakban 1928–38 között Farkas Benedek egykori híres vőfély újította fel oly módon, úgy, ahogy ő ezt korábban az öregektől látta. Szólnunk kell a tánc körülményeiről is. Farsangkor kézzel, fejrándítással hívta a legény a táncost. A bál régen mindig a „legénytáncal” kezdődött. Ebben a táncban volt „bokázó”, amelyet „ugrálással” jártak.

A régi legénytánc egyik fontos viseleti tartozéka volt a sarkantyú. A legénytánc után mindig páros tánc, a csárdás következett. A csárdás először lassú, azaz „lépés”, majd a második fele gyors, vagyis „sűrű” vagy „gyorslépés”. A tánc végeztével régen a lányok azonnal abbahagyták a táncot, és körbeállva beszélgettek, de ezt követően újból nekiláttak „karikázni”. A summások ismerték a legjobban „az üveges táncot”, amelyet asszonyok és emberek magányosan jártak. Közben letettek egy üveget a földre, és úgy táncolták azt körül, hogy az ne dőljön fel. Régen szokás volt lakodalomban és farsangkor is, hogy kiosztották a táncosokat. 1901-ben kezdődött el Felsőtárkányban a banda (felnémeti vagy noszvaji) szereplése, korábban csak helybeli cigányzenészek működtek. A banda mindig költségesebb volt, mint a muzsikás. Ha történetesen farsangkor az Alvégnek volt bandája, a Felvégnek pedig muzsikása, az alvégiek a felvégieket csúfolták: „Nincs a felvéGINEK pénze!” Csóka János híres felsőtárkányi cigányprímás szerint a muzsikások hatan szoktak lenni a „bandában”: prímás, terces, segédprímás, kontrás, bőgős és brácsás. Csak „nagy helyen” voltak heten a cimbalmassal. Rezesbanda nem volt Felsőtárkányban, azok máshonnan jártak ide, főként Noszvajról és Felnémetről. Az úgynevezett hivatásos zenekarokon kívül a fonóházban a summás-mulatságokon alkalmi zenére is lehetett táncolni. A 19. században dudára táncoltak a fiatalok. A fonóban harmonikáztak, citeráztak, szájmuzsi-

káztak. Szükség esetén falevélből is készítettek „hangszert”, azaz orgonalevelet félkör alakúra vágtak, a szélét kézzel fogva szájhoz illesztették, és fújták azt. A summások „macska-zenét” szolgáltattak a tánchoz. A sza-

lonnásláda tetejére drótokat húztak ki, és ráhúzogattak sörösüvegkupakokat. Ekkor a láda oldalát ököllel verték, ez adta a ritmust, a prímet pedig a hegedű vagy a harmonika játszotta.

ÖSSZEZÉS

A TOP-5.3.1-16-HE1-2017-00015 kód-számú „A helyi identitás és kohézió erősítése” című projekt Cselekvési Tervében foglaltak mentén, 2020. évben kezdődött meg a közösség együttműködését dinamizáló és fenntartó tevékenységek megvalósítása. Elindult a közösségi tevékenység történeti feltárásának újragondolása, megkezdődött a helyi faluházhoz kapcsolódó nyomtatott dokumentumok összegyűjtésének előkészítése a Művelődési Ház és az önkormányzat együttműködésével.

2022. év I. felében elkészült Felső-tárkány közösségi életének története

dokumentum. A későbbiekben a program során megvalósult a dokumentum társadalmatisítása, helyi és térségi civilszervezetekkel történő egyeztetése. Ilyen volt a 2022.05.30-án megtartott Eger Térsége Civil Kerekasztal ülés, a 2022.09.06-án és 2022.12.08-án a Felsőtárkányi Faluházban megrendezett Részvételi fórumok. Ezzel párhuzamosan folytatódott a dokumentum rendszerezése, illetve a szükséges és javasolt módosításokkal történő kiegészítése. A dokumentum véglegesítése 2023. I. negyedévében valósult meg.

*Fontos szempont,
hogy a megvalósult a települési közösségi tevékenység
történeti feltárása dokumentum megosztásra
kerüljön a lakosság körében,
mely egyrészt nyomtatásban a Faluházban lesz elérhető
a tájékoztató
közösségi információs ponton keresztül.*

*A dokumentum online tájékoztatás keretében az
Eger Térsége Fejlesztési Egyesület honlapján
(www.etfe.hu) található meg.*

Források:
Szecskó Károly - Felsőtárkány története

TOP-5.3.1-16-HE1-2017-00015